

Tartu Ülikool Eesti Keele Instituut Tartu Linnavalitsus
Haridus- ja Teadusministeerium

VÕÕRNIME- KIRJUTUS

Peeter Päll

Keelehooldekeskus
Tartu 2017

SAATEKS

Siinsed lühikesed juhised on mõeldud abistama eeskätt autoreid ja toimetajaid, kellele tuleb ette võõrnimede küsimusi: kuidas neid eesti tekstis edasi anda ja kuidas näiteks käänata, mis allikaist nimesid otsida jne. Hääldeküsimused on üldiselt kõrvale jäetud, kuna neid käsitleb põhjalikult Einar Kraut keelehooldeskuse 2015. a brošüüris „Võõrnimed eesti hääldeuses“.

Juhiste tekst tugineb põhiliselt kahele allikale: koostatavale õigekeelsuskäsiraamatule, mis peaks veebis ilmuma 2018. a lõpus, ja siinkirjutaja võõrnimeteemalisele monograafiale „Võõrnimed eestikeelses tekstis“ (2005), kust leiab ka põhjalikuma kirjandusloendi.

Raamatu väljaandmist on toetanud
Haridus- ja Teadusministeerium

Retsenseerinud Annika Hussar
Toimetanud Meeli Sedrik
Küljendanud Sirje Ratso

ISSN 2228-0189
ISBN 978-9949-9745-5-9 (trükis)
ISBN 978-9949-9745-6-6 (pdf)

Trükitud keskkonnateadlikus trükikojas Ecoprint

roheline trükis

SISUKORD

1. VÕÖRNIMEKIRJUTUSE ÜLDPÕHIMÕTTED	7
1.1. Reeglipärased võõrnimed	7
1.2. Kokkuleppelised võõrnimed	7
1.3. Võõrnimekirjutuse ajaloost	9
2. LADINA TÄHESTIKUGA KEELTE NIMED	11
2.1. Diakriitikud, ligatuurid, erikujulised tähed	11
2.2. Võimalikud lihtsustused	12
3. ÜMBERKIRJUTUS	13
3.1. Ümberkirjutusviisid	13
3.2. Ümberkirjutustabelid	14
4. VENE NIMED	16
4.1. Vene-eesti transkriptsioon	16
4.2. Tähelepanu nõudvad transkriptsioonireeglid	19
4.3. Muud vene nimede latinisatsiooni tabelid	19
5. MUUDE MITTELADINA KIRJAGA KEELTE NIMED	22
5.1. Araabia nimed	22
5.2. Armeenia nimed	23
5.3. Birma nimed	24
5.4. Bulgaaria nimed	24
5.5. Gruusia nimed	25
5.6. Heebrea nimed	25
5.7. Hiina nimed	26
5.8. India, Pakistani ja Bangladeshi nimed	27
5.9. Jaapani nimed	27
5.10. Kasahhi nimed	28
5.11. Kirgiisi nimed	28
5.12. Korea nimed	29
5.13. Kreeka nimed	30
5.14. Pärsia nimed	30
5.15. Serbia nimed	31
5.16. Tadžiki nimed	31

5.17. Tai nimed	32
5.18. Ukraina nimed	32
5.19. Valgevene nimed	33
5.20. Muud nimed	34
5.21. Võimalikud lihtsustused	34
6. VÕÖRNIMEDE SOBITAMINE	35
6.1. Liigisõna tõlge	35
6.2. Võõrnimede algustäht	35
6.3. Nimetavapõhimõte	36
7. TÄNAVANIMED	37
8. ISIKUNIMED	38
9. AJALOOISED NIMED	40
10. VÕÖRNIMEDE KÄÄNAMISEST	42
10.1. Tüvevokaal	42
10.2. Astmevaheldus	42
10.3. Soome nimed	44
10.4. Ülakoma kasutamine	44
11. NÄPUNÄITEID INGLISE KEELEST TÕLKIJALE	45
12. NIMEDE ALLIKAID	48
Kirjandus ja allikad	51
Veebiallikad	52

1. VÕÖRNIMEKIRJUTUSE ÜLDPÕHIMÕTTED

Võõrnimed võib nende edasiandmise viisi poolest jagada kahte rühma: reegli-
pärased ja kokkuleppelised nimed. Esimesse kuulub valdav osa nimesid, teise
rühma kuuluvad aga need, mis on niisugusteks ajalooliselt kujunenud. Neid ei
ole küll absoluutarvus palju, aga need on tuntud ja sagedad nimed.

1.1. Reeglipärased võõrnimed

Võõrkeelte isiku-, koha- jm nimesid kirjutatakse nii nagu lähtekeeles: ladina-
kirjalisest keelest võetakse need üle muutmata kujul, säilitades diakriitilised
märgid, muukirjalisest keelest kantakse reeglite järgi üle eesti kirja. Nt:

Liechtenstein (saksa), *Saint-Brieuc* (prantsuse), *Geoffrey Chaucer*
(inglise); *Almatõ* (kasahhi Алматы), *Samara* (vene Самара), *Šoθα*
Rusthaveli (gruusia შოთა რუსთაველი), *Žõtomõr* (ukraina Жумо-
мур).

Võõrnimed eristuvad tekstist suurtähe abil, nad ei vaja muud esiletõstu, nt
kursiivi (nii nagu tsitaatsõnad). Siinses brošüüris on nimed kursiivis, kui on
esitatud näidetena.

1.2. Kokkuleppelised võõrnimed

Isikunimedest on erandiks ainult mõne ajalootegelase nimi, nagu *Aleksander*
Suur, *Karl XII*, *Peeter I*, *Katariina II*. Kanooniliste nimede (paavstide, püha-
kute jne nimede) puhul lähtutakse samuti traditsioonist, nt paavstid *Franciscus*
(ladina nimekuju), *Johannes Paulus II* jt.

Kohanimede hulgas on erandiks traditsiooniliselt eestikeelsed või mugan-
datud nimed ehk **eksonüümid**. Sellised on nt *Inglismaa*, *Leedu*, *Läti*, *Pihkva*,
Riia, *Rootsi*, *Saksamaa*, *Siber*, *Soome*, *Turu*, *Valgevene*, *Väina*; kirjapildi-
mugandid *Berliin*, *Helsingi*, *Rooma*. Osa kohanimed ei olegi mingi riigi

või keelealaga seotud, nt *Aafrika*, *Alpid*, *Euroopa*, *Läänemeri*, *Must meri*, *Vahemeri*.

Eksonüüme on suhteliselt vähe ja nende arv ei tohiks edaspidi kasvada. Mitmel juhul on soovitatud **endonüüme** ehk kohapealseid nimekujusid, nt kui tavakasutuses on *Elevandiluurannik* ja *Roheneemesaared*, siis diplomaatilises suhtluses eelistatakse nende endi nimesid *Côte d'Ivoire* ja *Cabo Verde*. Kirjapildimugandite arvu püütakse hoida võimalikult väikesena, nende arvu on kärbitud nii 1976. a õigekeelsussõnaraamatus kui ka õigekeelsuskomisjoni 1983. a otsusega. Kui on kõhklusi, siis võib juhinduda 1976. a ÕSist alates fikseeritud põhimõttest, et rahvuslikke nimekujusid ladina tähestikku kasutatavatest keeltest ja reeglikohast ümberkirjutust (latinisatsiooni) võõrtähestikku kasutatavatest keeltest ei tule lugeda eksimuseks eesti õigekeelsuse vastu.

Tavalisemad eestikeelsete eksonüümide rühmad on järgmised:

- 1) ia-lõpulised maanimed, nagu *Albaania*, *Austraalia*, *Austria*, *Boliivia*, *Brasília*, *Etiopia*, *Indoneesia*, *Libeeria*, *Malaisia*, *Nigeeria*, *Sambia*, *Somaalia*, *Tansaania*;
- 2) liitsõnalised maanimed järelõpsaga -maa: *Prantsusmaa*, *Saksamaa*, *Svaasimaa*;
- 3) eesti mitmuse tunnusega nimed: *Apalatsid*, *Filipiinid*, *Komoorid*, *Kordiljeerid*, *Maldiivid*, *Seišellid*;
- 4) traditsioonilised eestikeelsed nimed: *Hiina*, *Jaapan*, *Norra*, *Pariis*, *Poola*, *Soome*, *Taani*, *Türgi*, *Varssavi*;
- 5) mõned kirjapildimugandid: *Fidži*, *Kanada*, *Kuuba*, *Mehhiko*, *Peruu*.

Kokkuleppelised võõrnimed võib vormilt jagada nelja rühma:

- 1) omanimed on ajalooliselt kujunenud eestikeelsed nimed, mis märgivad enamasti naaberlade kohti: *Turu* (soome *Turku*, rootsi *Åbo*), *Pihkva* (vene *Pskov*), *Ojamaa* (rootsi *Gotland*);
- 2) tõlkenimed on saadud lähtenime sõnade tõlkimise teel: *Tulemaa* (hispaania *Tierra del Fuego*, eesti nime lähteks on olnud saksa *Feuerland*), *Ülemjärv* (inglise *Lake Superior*), *Suur kanjon* (inglise *Grand Canyon*);
- 3) mugandnimed on saadud lähtenime kirjapildi eesti kirjaviisile kohandamise teel: *Pandžab* (inglise *Punjab*), *Doonau* (saksa *Donau*), *Tüüringi* (saksa *Thüringen*);
- 4) kaudkeelsed nimed on vahenduskeele kaudu saadud nimekujud, mis ei vasta lähtekeelsele nimele: *Genf* (saksakeelne nimi, vrd prantsuse

Genève), *Casablanca* (hispaaniakeelne nimi Maroko linna kohta, vrd araabia *Ad-Dār al-Bayḍā*), *Fergana* (venekeelne nimi, vrd usbeki *Farg'ona*).

1.3. Võõrnimekirjutuse ajaloost

XIX sajandi II pooleni kirjutati võõrnimesid sageli veel mugandatuna, ent ajakirjanduses mindi järk-järgult siiski üle isikunimede kirjutamisele originaalkujul. Kohanimede osas selgus puudus, näiteks C. R. Jakobsoni „Veikeses geograafias“ (1868) võeti põhimõtteks kirjutada kõik nimed häälduspäraselt kirjaviisis, nt *Aksförd* 'Oxford', *Bris'l* 'Bristol', *Börminghäm* 'Birmingham', *Döndii* 'Dundee', *Gläsgoo* 'Glasgow', *Keembridsh* 'Cambridge'; prantsuse nimed *Bulonj* 'Boulogne', *Marselj* 'Marseille', *Wärsalj* 'Versaille'; saksa nimed *Foraalberg* 'Vorarlberg', *Köönihsberg* 'Königsberg'. Paljud C. R. Jakobsoni mugandused on nüüdisajani jäänud kasutusse, nt *Aafrika*, *Aasia*, *Ameerika*, *Anatoolia*, *Antiilibanon*, *Apuulia*, *Araabia*, *Armeenia*, *Assoorid*, *Austraalia*, *Baleaari* (saarestik), *Belgia*, *Boliivia*, *Brasília*, *Bulgaaria*.

XX sajandi alguseks pääses ajakirjanduses maksvaks siiski kohanimede kirjutamine originaalkujul. Reegel selle kohta kiideti heaks Eestimaa Rahvahariduse Seltsi ja Eesti Kirjanduse Seltsi esindajate keelekonverentsil 1911. a Tartus: „Maadeteaduslised nimed (maad, jõed, järved, linnad, mäed jne.) tulevad muutmata kujul kirja panna ja tarbekorral väljarääkimine juurde lisada; näit.: Bordeaux (l. bordoo), Aix (l. ee), Söul (l. schaul). Eesti laadi tulevad ainult niisugused nimed kirjutada, mis meil juba omapäraliselt välja on arenenud; näit.: Jaapan, Hiina, Helvetsia, Inglis-, Prantsusmaa jne.“

Võõrkohanimede kirjapilt stabiliseerus põhiliselt 1930. aastateks, tuginedes nii Elmar Muugi „Väikesele õigekeelsuse-sõnaraamatule“ (1. trükk 1933) kui ka Looduse kirjastuse väljaandel ilmunud „Eesti entsüklopeediale“ (1932–1940).

1940. aastate lõpus tehti katset viia võõrnimede kirjutamine tagasi mugandatud kirjutusviisile, põhjendades seda keele rahvalikkuse nõudega. Karl Aben avaldas 1951. a ajalehes Edasi kirjutise „Vabanegem fetišeist“, milles esitas üleskutse häälduspäraselt kõik võõrnimed ning töötada välja transkribeerimisreeglid kõigi tähtsamate ladinakirjaliste keelte jaoks. Kuigi ametlikku otsust ei tehtud, tuli selle mõjul kasutusele palju kirjapildimugandeid, nt prantsuse *Bordoo* 'Bordeaux', *Versai* 'Versailles', *Marsei* 'Marseilles', *Luaar* 'Loire',

Roon 'Rhône', Bretann 'Bretagne', Šampann 'Champagne'; inglise Koloraado 'Colorado', Aidaho 'Idaho', Vaiooming 'Wyoming'; hispaania Tahho 'Tajo', Don Kihhote 'don Quijote'; itaalia Kaljari 'Cagliari' jm.

1960. a ilmunud ÕS kinnitas siiski üldreegli kehtimist ning kärpis mugandite arvu. Samas suunas jätkas 1976. a ÕS ning üsna põhjalikult muutis kirjalpilt vabariikliku õigekeelsuskomisjoni 1983. a otsus maailma maade ja pealinnade nimede kohta (ladinatähealiste maade osas), nt *Angoola* → *Angola*, *Gaana* → *Ghana*, *Honduuras* → *Honduras*, *Kostariika* → *Costa Rica*, *Madriid* → *Madrid*. 1996.–1997. a ja hiljem on mõne nime osas tulnud tagasi mugandatud kirjutusviisi juurde: 1983. a *București*, *Helsinki*, *København*, *Lisboa*; praegu jälle *Bukarest*, *Helsingi*, *Kopenhaagen*, *Lissabon*.

2. LADINA TÄHESTIKUGA KEELTE NIMED

2.1. Diakriitikud, ligatuurid, erikujulised tähed

Ladina tähestikuga keeltest pärit nimede korral säilitatakse lähtekeele kirjalpilt, kaasa arvatud diakriitilised märgid. **Diakriitik** ehk **diakriitiline märk** on tähe peale, alla, sisse, kõrvale pandud või alustähest läbi tõmmatud lisamärk, mis muudab alustähe tähendust. Eesti tähestikus esinevad diakriitikutena **täpid** ehk **treema** (¨, nt *ä, ö, ü*), **tilde** (˜, nt *õ*) ning **haak** (˘, nt *š, ž*).

Teised tuntumad diakriitikud on:

- akuut (´), nt *á, í, ó, ú*,
- graavis (ˆ), nt *à, è, ì, ò, ù*,
- kaar (˘), nt *ă, ģ, ŷ*,
- läbiv kaldkriips, nt *ł, ø*,
- makron ehk pikkuskriips (¯), nt *ā, ē, ī, ō, ū*,
- pöördsedii (˙), nt *q, ɣ, j*,
- sedii (,), nt *ç, ş*; tüpograafiliselt lähedane alakomale: *ç, ş, Ț, Ț*,
- topeltakuut (˝), nt *ő, ű*,
- tsirkumfleks (^), nt *â, ê, î, ô, û*,
- ülakupunkt (˙), nt *č, ě, ž*,
- ülaoõr (°), nt *å, ŷ*.

Kui tavaliselt moodustuvad suur- ja väiketähe paarid diakriitikutega tähtede puhul samasuguselt kui ilma diakriitikuteta tähtedel, siis aserbaidžaani ja türki keeles on diakriitikuks loetud ka *i* peal olev punkt, seega on eraldi tähed punktita *i* (*I* *ı*, = eesti *õ*) ja punktiga *i* (*İ* *ı*, = eesti *i*).

Ligatuurid ehk **liittähed** on kahest kõrvutisest tähest graafiliselt kokkujundatud tähed. Islandi, norra ja taani keeles on kasutusel *a* ja *e* liitum *æ*, prantsuse keeles *o* ja *e* liitum *œ*. Mõne teise keele kirjanekutes esineb samuti ligatuure, kuid üksnes tüpograafilise võttena (inglise *encyclopaedia* võib kirjutada ka *encyclopaedia*, tuntud on ka *fi, ff* jm ligatuurid).

Mõnes keeles on kasutusel ka **erikujulised tähed**, nt islandi Ð ð (erineb horvaadi tähest D d) ja P p, saksa ß, aserbaidžaani Ə ə.

Kõige diakriitikurohkem keel on vietnami keel, kus hääliku kvaliteeti eristavad diakriitikud on sageli kombineeritud silbitooni märkivate diakriitikutega, nt esinevad seal niisugused tähed: *Ă ă, Á á, Â â, Ã ã, Ä ä, Ā ā, Ạ ạ, Ằ ù, Ẳ ẳ, Ẵ ẵ, Ẹ ẻ, Ỡ ỡ, Ỡ ỡ.*

2.2. Võimalikud lihtsustused

Väljaspool teatmetekste ja dokumente, nt ajaleheuudistes, on mõeldav keerukamate võõrtähtede lihtsustamine:

- aserbaidžaani Ə ə → Ä ä, nt *Əliyev* → *Äliyev*;
- horvaadi Đ đ → Dj dj, nt *Tudman* → *Tudjman*;
- islandi Ð ð → Dh dh, nt *Búðardalur* → *Búdhardalur*;
- islandi P p → Th th, nt *Þingvellir* → *Thingvellir*, *Alþingi* (Islandi parlament) → *Althingi*;
- saksa ß → ss, nt *Gießen* → *Giessen*;
- türgi İ → I, nt *İstanbul* → *Istanbul*;
- vietnami toonimärkide (graavis ` , akuut ´ , konks ˆ , tilde ~ , alapunkt .) ärajätmine, nt *Hồ Chí Minh* → *Hò Chi Minh*, *Đông Bằng Sông Hồng* → *Dông Bằng Sông Hông*.

Kuigi diakriitikute ärajätmine ei ole üldiselt soovitatav, siis vahel võib ette tulla olukordi, kus neid tehnilistel vm põhjustel pole võimalik lisada. Sel juhul on talutavam jätta märk ära ja kirjutada vaid alustäht, mitte kasutada muid asenduskombinatsioone, nagu nt tšehhi ě → ch (tšehhi keeles oleks ühendil ch pealegi teine tähendus).

3. ÜMBERKIRJUTUS

3.1. Ümberkirjutusviisid

Maailmas kasutatavaid kirjasüsteeme võib rühmitada fonograafilisteks ehk häälikkirjadeks ja logograafilisteks ehk sõnakirjadeks, esimestes tähistavad kirjamärgid häälikuid ja nende kombinatsioone, sh silpe, teistes aga sõnu ja morfeeme. Häälikkirjade alaliigid on täielikud häälikkirjad (märgitakse kõiki häälikuid, nt ladina, armeenia, gruusia, kirillitsa), puudulikud häälikkirjad (märgitakse vaid osa häälikuid, tavaliselt kaashäälikuid, nt araabia, heebrea) ja silpkirjad (nt amhara, inuktituti, jaapani katakana ja hiragana, tiibeti). Sõnakirjade tüüpiline näide on hiina keele kirjamärgid (*hanzi*).

Mitteladina kirjas sõnad ja nimed kirjutatakse eestikeelses tekstis ümber ladina tähestikku ehk **latiniseeritakse**. Ümberkirjutus võib toimuda kahel viisil: transkriptsioon või transliteratsioon.

Transkriptsioon ehk tavaümberkirjutus tähendab lähtesõna või -nime kirjutamist oma keele vahenditega, eesti transkriptsioonis kasutatakse üksnes eesti tähti. Püütakse edasi anda lähtesõna või -nime hääldust.

Transliteratsioon ehk ümbertähtimine on meetod, kus lähtetekst kirjutatakse ümber täht-tähelt, kasutades seejuures sihtkeele kirja kõiki vahendeid. Eesti keele puhul tähendab see ladina tähestiku kasutamist koos võimalike lisamärkidega ehk diakriitikutega. Transliteratsiooni tähtis omadus on pööratavus: transliteeritud nimest peaks eksitusteta saama taastada algkirjapildi. Logograafiliste kirjade puhul ei saa transliteratsiooni rakendada.

Kahe meetodi erinevust illustreerib järgmine tabel.

Vene nimi	Transkriptsioon	Transliteratsioon
Горький	Gorki	Gor'kij
Горки	Gorki	Gorki
Ельцин	Jeltsin	El'cin
Арбатская	Arbatskaja	Arbatskaja
Василисса	Vassilissa	Vasilissa

Teises tulbas on vene-eesti transkriptsioon, kolmandas vene nimede rahvusvaheline latinisatsioon (nn 1987. a Montréali süsteem). Näidetest ilmneb, et eesti transkriptsioon ei võimalda vahet teha nimedel, kus on peenendus ja kus ei ole (nii *Горки* kui ka *Горький* on ühtviisi *Gorki*), ei saa teada, kas näiteks täheühend *ts* tähendab kirillitsas *ц*-d või *mc*-i (vrd *Jeltsin* ja *Arbatskaja*), kas vokaalidevaheline *ss* on originaalis ühe- või kahekordne *c* (vrd *Vassilissa*) jne.

Kahe meetodi vahel ei ole selget piiri, sest transkriptsioongi on vahel suhteliselt täht-täheline ning transliteratsioon ei pruugi alati olla pööratav (vene *я*-d on edasi antud *ja*-ga, aga see võib vene kirjas tähendada ka ühendit *üa*; ISO süsteemis on *я* vasteks seetõttu *â*).

3.2. Ümberkirjutustabelid

Rahvusvaheliselt püüeldakse selle poole, et iga mitteladina tähestikuga keele jaoks oleks olemas üks ja ühtne rahvusvaheline latinisatsioon, st et kõik ladinatähelised keeled kirjutaksid neid nimesid ühtmoodi. Rahvusvahelised latinisatsioonisüsteemid kiidetakse heaks ÜRO kohanimekorralduskonverentsidel. Need on küll algselt mõeldud kohanime ümberkirjutamiseks, ent neid võib kasutada (ja Eestis kasutataksegi) ka muude nimede ja sõnade kirjutamiseks.

Mõne keele puhul rahvusvahelised süsteemid puuduvad, seetõttu on Eestis oma transkriptsioonitabelid näiteks armeenia, gruusia, kasahhi, kirgiisi, tadžiki, ukraina ja valgevene nimede kirjutamiseks. Kuigi vene nimede puhul on olemas ÜRO konverentsi soovitus (1987. a Montréali süsteem), kasutatakse Eestis ametlikus asjaajamises juurdunud traditsioonil põhinevat vene-eesti transkriptsiooni. Eesti tabelid on kehtestanud varem vabariiklik õigekeelsuskomisjon (VÕK), praegu otsustab neid Emakeele Seltsi keeleteoimkond. Ülevaate Eestis kasutatavatest süsteemidest saab Eesti Keele Instituudi kohanimeandmete avalehelt (<http://www.eki.ee/knab/index.htm>). Rahvusvaheliste süsteemide kohta leiab andmeid kohanimeandmebaasi (KNAB) vastavalt lehelt (<http://www.eki.ee/knab/kblatyl.htm>). (Tuleb tähele panna, et lehel on esitatud ka transliteratsioone ja KNABi oma süsteeme, mida nimede edasiandmiseks tavaliselt ei kasutata.)

Isikudokumentides kasutatav nimekirjutus võib erineda Eestis soovitatavast, sest iga riik otsustab oma kodanike nimede kirjapildi dokumentides ise. Teiste riikide kodanike nimesid kasutatakse Eesti ametlikes dokumentides (näiteks elamisloal) ja registrites sel kujul, nagu need esitab vastav riik. Mõnel

juhul võib isik taotleda oma nime kirjutamist nime keelelise päritolu mõttes lähteriigis kehtiva tabeli kohaselt. Siseminister on 2016. a kinnitanud juhised Armeenias, Ukrainas, Valgevenes ja Venemaal kehtivate tabelite rakendamise kohta, need on avaldatud Siseministeeriumi veebilehel (<https://www.siseministeerium.ee/et/eesmark-tegevused/rahvastikutoimingud/nime-muutmise-sea-seotud-toimingud>). Mitteametlikus kontekstis (näiteks ajalehetekstides) võib ka neil juhtudel siiski rakendada Eestis kehtivaid tabeleid (nagu tavaliselt tehakse näiteks välisriigist kontserdiks kohale sõitnud artistide puhul).

4. VENE NIMED

4.1. Vene-eesti transkriptsioon

Vene-eesti transkriptsiooni tabeli on 1926. a kinnitanud Eesti Kirjanduse Seltsi keeleteoimkond, seda on hiljem parandatud ja täpsustatud, viimati 2005. a.

Tähed	Näited, märkused
<i>a</i> → <i>a</i>	Андре́инов → <i>Andrianov</i> , Калугин → <i>Kalugin</i>
<i>б</i> → <i>b</i>	Боро́дино → <i>Borodino</i> , Тобо́льск → <i>Tobolsk</i>
<i>в</i> → <i>v</i>	Волга → <i>Volga</i> , Вавило́в → <i>Vavilov</i>
<i>г</i> → <i>g</i>	Григо́рий → <i>Grigori</i> , Воло́гда → <i>Vologda</i>
<i>д</i> → <i>d</i>	До́н → <i>Don</i> , Волгогра́д → <i>Volgograd</i>
¹ <i>e</i> → <i>e</i>	(üldjuhul:) Петро́в → <i>Petrov</i> , Серге́й → <i>Sergei</i>
² <i>e</i> → <i>je</i>	(sõna algul, samuti vokaali, <i>v</i> - ning <i>ʋ</i> -märgi järel:) Егоро́в → <i>Jegorov</i> , Алексе́ев → <i>Aleksejev</i> , Васи́льев → <i>Vassiljev</i> , Подъездо́в → <i>Podjezdov</i>
¹ <i>ë</i> → <i>jo</i>	(üldjuhul:) Оре́л → <i>Orjol</i> , Ёлки́н → <i>Jolkin</i>
² <i>ë</i> → <i>o</i>	(ж, ч, ш, щ järel:) Жёлты́й → <i>Žoltõi</i> , Пугачё́в → <i>Pugatšov</i>
	Märkus. Täht <i>e</i> -ga märgitud <i>ë</i> transkribeeritakse nagu <i>ë</i>
<i>ж</i> → <i>ž</i>	Жуко́в → <i>Žikov</i> , Нижни́й Ново́город → <i>Nižni Novgorod</i>
<i>з</i> → <i>z</i>	Зерно́в → <i>Zernov</i> , Кутузо́в → <i>Kutuzov</i>
¹ <i>и</i> → <i>i</i>	(üldjuhul:) Исае́в → <i>Issajev</i> , Фили́н → <i>Filin</i>
² <i>и</i> → <i>j</i>	(sõna algul vokaali ees:) Иосиф → <i>Jossif</i>
¹ <i>иӱ</i> → <i>ii</i>	(üldjuhul:) Новоросси́йск → <i>Novorossiisk</i> , Вуй → <i>Vii</i>
² <i>иӱ</i> → <i>i</i>	(kahe- ja enamasilbilise sõna lõpul:) Горьки́й → <i>Gorki</i> , Долгоруки́й → <i>Dolgoruki</i>
¹ <i>ӱ</i> → <i>i</i>	(üldjuhul:) Майоро́в → <i>Maigorov</i> , Толсто́й → <i>Tolstoi</i>
² <i>ӱ</i> → <i>j</i>	(sõna algul vokaali ees:) Йо́дное → <i>Jodnoje</i>
<i>к</i> → <i>k</i>	Катя́ → <i>Katja</i> , Жуковски́й → <i>Žikovski</i>
<i>л</i> → <i>l</i>	Липе́цк → <i>Lipetsk</i> , Смоленск → <i>Smolensk</i>
<i>м</i> → <i>m</i>	Мусоро́вский → <i>Mussorgski</i> , Костро́ма → <i>Kostroma</i>

<i>н</i> → <i>n</i>	Новгоро́д → <i>Novgorod</i> , Мини́н → <i>Minin</i>
<i>о</i> → <i>o</i>	Омск → <i>Omsk</i> , Ломоносо́в → <i>Lomonossov</i>
<i>п</i> → <i>p</i>	Павло́в → <i>Pavlov</i> , Степа́н → <i>Stepan</i>
<i>р</i> → <i>r</i>	Русла́н → <i>Ruslan</i> , Иго́рь → <i>Igor</i>
¹ <i>с</i> → <i>s</i>	(üldjuhul:) Серо́в → <i>Serov</i> , Курск → <i>Kursk</i>
² <i>с</i> → <i>ss</i>	(vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel:) Писаре́в → <i>Pissarev</i> , Дени́с → <i>Deniss</i>
	Märkus. Liitsõnalise nime järelkomponendi algul oleva <i>c</i> -i võib asendada ühekordse <i>s</i> -iga (Новосиби́рск → <i>Novosibirsk</i>)
<i>т</i> → <i>t</i>	Тито́в → <i>Titov</i> , Ирку́тск → <i>Irkutsk</i>
<i>у</i> → <i>u</i>	Ушако́в → <i>Ušakov</i> , Луни́н → <i>Lunin</i>
<i>ф</i> → <i>f</i>	Фадее́в → <i>Fadejev</i> , Кафта́нов → <i>Kaftanov</i>
¹ <i>х</i> → <i>h</i>	(üldjuhul:) Хаба́ровск → <i>Habarovsk</i> , Архи́пов → <i>Arhipov</i>
² <i>х</i> → <i>hh</i>	(vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel:) Чехо́в → <i>Tšehhov</i> , Долги́х → <i>Dolgihh</i>
	Märkus. Liitsõnalise nime järelkomponendi algul oleva <i>x</i> võib asendada ühekordse <i>h</i> -ga (Самохо́дов → <i>Samohodov</i>)
<i>ц</i> → <i>ts</i>	Цыга́нов → <i>Tsõganov</i> , Кудрявце́в → <i>Kudrjajtsev</i>
<i>ч</i> → <i>tš</i>	Чичи́ков → <i>Tšitšikov</i> , Гатчи́на → <i>Gattšina</i>
<i>ш</i> → <i>š</i>	Ши́шкин → <i>Šiškin</i> , Пу́шкин → <i>Puškin</i>
<i>щ</i> → <i>štš</i>	Щедри́н → <i>Štšedrin</i> , Вере́цагин → <i>Vereštšagin</i>
<i>ъ</i>	(jääb märkimata:) Подъя́чев → <i>Podjatšev</i>
<i>ы</i> → <i>õ</i>	Крыло́в → <i>Krõlov</i> , Мо́щный → <i>Moštšnõi</i>
¹ <i>ь</i>	(üldjuhul jääb märkimata:) Юрье́вец → <i>Jurjevets</i> , Тотма́ → <i>Totma</i>
² <i>ь</i> → <i>j</i>	(vokaali, välja arvatud <i>e</i> , <i>ë</i> , <i>ю</i> , <i>я</i> ees:) Ильи́ч → <i>Iljitš</i> , Почта́льон → <i>Potštaljõn</i>
<i>э</i> → <i>e</i>	Электрого́рск → <i>Elektrogorsk</i>
<i>ю</i> → <i>ju</i>	Южно-Сахали́нск → <i>Južno-Sahhalinsk</i> , Тю́тчев → <i>Tjuttšev</i>
<i>я</i> → <i>ja</i>	Яросла́вль → <i>Jaroslavl</i> , Бря́нск → <i>Brjansk</i> , Евге́ния → <i>Jevgenija</i> , Лиди́я → <i>Lidija</i>
	Märkus. Väljaspool dokumente ja teatmeteoseid võib eesnimede lõpul <i>i</i> järel <i>я</i> asendada <i>a</i> -ga (Евге́ния → <i>Jevgenia</i> , Лиди́я → <i>Lidia</i>)

Märkused

1. Vene omadussõnaliste kohanimede edasiandmisel tuleb lähtuda nende nimisõnalisest kujust: *Орловская область* → *Orjoli oblast*, *Ярославская область* → *Jaroslavli oblast*, *Ивановская область* → *Ivanovo oblast*, *Озёрский район* → *Ozjorõ rajoon*, *Кулундинское озеро* → *Kulunda järv*.
2. Üksikutes nimedes kirjutatakse rõhuline vokaal erandlikult kahe tähega, näiteks *Аттиур*, *Араали meri*, *Кoola poolsaar*, *Laadoga järv* (aga *Staraja Ladoga*), *Leena*, *Ohhoota meri*, *Tuula*, *Ussuuri*. Need on põhjendatavad pika traditsiooniga.
3. Eestikeelsena käsitatavad nimed ei kuulu transkribeerimisreeglite alla, näiteks:
 - 1) *Kaasan*, *Neeva*, *Uurali mäed* (rõhk nihkunud esisilbile);
 - 2) *Hibiinid*, *Laptevide meri*, *Sajaanid* (eesti mitmuse tõttu);
 - 3) *Venemaa*, *Peterburi*, *Pihkva*, *Oudova*, *Siber* jt.
4. Traditsiooni kohaselt kirjutatakse eestipäraselt Vene keisrinimed *Aleksander*, *Katariina*, *Paul* ja *Peeter*. Õpikuis ja teatmeteostes tuleb muga-
nenud nime kasutamise korral esitada ka originaalnimi *Aleksandr*, *Jekaterina*, *Pavel* ja *Pjotr*.
5. Varem erandlikult kirjutatud vene eesnimesid *Вера*, *Лена*, *Лиза*, *Нина*, *Тит* transkribeeritakse reeglipäraselt *Vera*, *Lena*, *Liza*, *Nina*, *Tit* (mitte: *Veera*, *Leena*, *Liisa*, *Niina*, *Tiit*). Tähele tuleb panna, et vene tavaliselt on eesnimed *Александр* → *Aleksandr*, *Людмила* → *Ljudmila* (vrd eesti nimed *Aleksander*, *Ludmilla*).

Tabeli märkus 1 kehtib neil juhtudel, kui vene omadussõnaline kohanimi lähtub algselt muust kohanimest, st on sekundaarne: *Orjoli oblast* (*Орловская область*) on nime saanud *Orjoli linna* (*Орёл*) järgi. Kui lähtenime ei ole, transkribeeritakse nimi reeglipäraselt: mitmes linnas veel olev *Октябрьский район* on eesti tekstis *Oktjabrski rajoon* (eeldusel, et aluseks ei ole nt kohanimi *Октябрь*). Lähtenimeks võib aga olla samuti omadussõna tunnustega kohanimi, näiteks on *Udmurtia rajoonid* *Красногорский район* ja *Юкаменский район* eesti tekstis *Krasnogorskoje rajoon* ja *Jukatenskoje rajoon*, sest lähtenimeks on rajoonikeskuste nimed *Красногорское* (*Красногорское*) ja *Юкаменское* (*Юкаменское*). Sama põhimõtte järgi on *Нижегородская область* meil *Nižni Novgorodi oblast* (*нижегородский* on vene keeles traditsiooniline omadussõnatuletis nimest *Нижний Новгород*).

4.2. Tähelepanu nõudvad transkriptsioonireeglid

Kõige sagedamini eksitakse vene nimede transkribeerimisel järgmiste reeglite vastu.

- *c* vokaalide vahel ja sõna lõpus vokaali järel → **ss**
Васильево → *Vassiljevo*
- *x* vokaalide vahel ja sõna lõpus vokaali järel → **hh**
Шиханы → *Šihhanõ*
- *ий* kahe- ja enamasilbilise nime lõpus → **i**
Троицкий → *Troitski*
- *ë* tähtede *ж*, *ч*, *ш*, *щ* järel → **o**
Жёлтый → *Žoltõi*, *Пугачёво* → *Pugatšovo*
- *я* nime lõpus dokumentides alati → **ja**
Анастасия → *Anastassija*

4.3. Muud vene nimede latinisatsiooni tabelid

ÜRO heakskiidetud vene nimede rahvusvaheline latinisatsioon (1987. a Mont-réali süsteem) leiab maailmas paraku vähest kasutamist, kuigi süsteemil endal pole suuri puudusi. Eestis on vene nimega isikul võimalik oma nimi fikseerida ametlikult ka selle tabeli kohaselt. Võrreldes vene-eesti tabeliga on see süsteem lihtsam ja erinevalt latiniseeritavad tähed on järgmised:

- e* → (alati) *e*,
- ë* → *ë*,
- й* → *j*,
- c* → (alati) *s*,
- x* → (alati) *h*,
- ц* → *c*,
- ч* → *č*,
- щ* → *šč*,
- ѵ* → *ʋ*,
- ѵ* → *y*,
- ѵ* → *ʋ*,
- э* → *è*.

Näiteid: *Алексеев* → *Alekseev*, *Васильев* → *Vasilev*, *Жуковский* → *Žukovskij*, *Подъездов* → *Pod"ezdov*, *Тютчев* → *Tjutčev*, *Цыганов* → *Cyganov*, *Чехов* → *Čehov*, *Юрий* → *Jurij*.

Vene välispärasid kasutatav süsteem on korduvalt muutunud, varasema prantsuspärase transkriptsiooni asemele tuli 1990. aastatel mitu inglispärasest süsteemi. 2013. aastast kehtib Venemaal ametlikult Rahvusvahelise Tsiviilennunduse Organisatsiooni (ICAO) süsteem, mille põhierinevused vene-eesti tabelist on järgmised:

e → *e*,
ж → *zh*,
й → *i*,
х → *kh*,
ц → *ts*,
ч → *ch*,
ш → *sh*,
щ → *shch*,
ѣ → *ie*,
ы → *y*,
ѵ (jääb ära),
э → *e*,
ю → *iu*,
я → *ia*.

Näiteid: *Алексеев* → *Alekseev*, *Васильев* → *Vasilev*, *Жуковский* → *Zhukovskii*, *Подъездов* → *Podiezdov*, *Тютчев* → *Tiutchev*, *Цыганов* → *Tsyganov*, *Чехов* → *Chekhov*, *Юрий* → *Iurii*.

Praktikas esineb vene nimesid ka mitmes muus inglispärasest transkriptsioonis. Nende eesti transkriptsiooni teisendamisel võib üldiselt juhinduda järgmistest vastavustest:

ch → ***tš***,
kh → ***hh*** (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) /
h (muudel juhtudel),
s → ***ss*** (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) /
s (muudel juhtudel),
sh → ***š***,

y → ***j*** (*a, e, o, u* ees) / ***i*** (vokaali järel) / ***õ*** (muudel juhtudel),
zh → ***ž***.

Mitme vene tähe edasiandmisel esineb eri süsteemides variatsioone, mistõttu täpsemad juhised sõltuksid konkreetsest süsteemist. Nt nime *Евгений* võib transkribeerida kujul *Yevgeniy*, *Yevgeni*, *Evgenii* jne.

Vene nimede esinemisel muukeelsetes tekstides tuleks nende eesti transkriptsiooni teisendamisel juhinduda vastava keele hääldusjuhustest, nt vene *ш* häälikut [š] annab prantsuse keeles edasi *ch*, saksa keeles *sch*, poola keeles *sz*, ungari keeles *s* jne. Olgu siinkohal võrdluseks vene nime *Шахты* transkriptsioon eri keelte tekstides: eesti *Šahtõ*, inglise *Shakhty*, poola *Szachty*, prantsuse *Chakhty*, rootsi *Sjachty*, rumeenia *Şahtî*, saksa *Schachty*, soome *Šahty*, türgi *Şahtı*, ungari *Sahti*.

5. MUUDE MITTELADINA KIRJAGA KEELTE NIMED

5.1. Araabia nimed

Araabia nimesid võib kirjutada mitut moodi. Kohanimede puhul on soovitatav lähtuda ÜRO 1972. a heakskiidetud süsteemist (2017. a augustis on ÜRO konverentsil heaks kiidetud veidi muudetud latinisatsioon¹, ent selle juurdumine võtab aega). Väljaspool dokumente ja teatmeteoseid on mõeldav diakriitikut ära jätta. Täpset latinisatsiooni kasutatakse enamasti vaid idapoolsete araabia riikide puhul; Alžeeria, Maroko, Mauritaania ja Tuneesia puhul on kasutusel prantsuspärane latinisatsioon. Viimast esineb sageli ka Liibanoni ja Süüria nimedes, millel on Prantsuse taust (mh kajastavad seda nimedes esinevad *ū* asemel *ou* ja *sh* asemel *ch*).

Araabia nimede ühtset latiniseerimist raskendab asjaolu, et araabia kirja-keel ja kohalik kõnekeel – mis riigiti erineb märgatavalt – on üsna lahknevad ja nimed sisaldavad enam kohaliku murde jooni. Nt araabia tähte ح hääldatakse piirkonniti erinevalt: kirjakeeles [dž], Egiptuses [g], Levandi maades (Liibanonis, Süürias) ja suures osas Põhja-Aafrikas [ž] ning Sudaanis [dj].

Kui 1999. a ÕSis üritati araabia kohanimedele enam painutada araabia kirja-keele hääldusmalli alla ja rakendada reeglipärast latinisatsiooni, siis hiljem on sellest sageli loobutud ning tuntumad araabia riikide kohanimed esitatud kas mugandatult või paljudes Euroopa keeltes käibival kujul, nt 2013. a ÕSis on parandatud kohanimed Bahreinis *Manama* (araabia *Al-Manāmah*), Iraagis *Basra* (*Al-Baṣrah*), Jeemenis *Sanaa* (*Ṣanāʿ*), Jordaania *Amman* (*Ammān*), Kataris *Doha* (*Ad-Dawḥah*), Liibüas *Benghazi* (*Banghāzī*), Süürias *Aleppo* (*Ḥalab*) ja *Homs* (*Ḥimṣ*). Eriti Egiptuses on tundunud pragmaatilisem järgida pigem rahvusvaheliselt levinumaid nimekujusid kui araabia kirjakeelest

¹ Põhierinevus on see, et sedii (nt *h*, *ṣ*, *ṭ*) asemel kasutatakse diakriitikuna alakriipsu (nt *h*, *s*, *t*) ja araabia ط latinisatsioon on *dh* (senises süsteemis *ṭ*).

reeglite järgi latiniseeritud kujusid, nt *Assiut* (araabia *Asyūṭ*), *Hurghada* (*Al-Ghardaqah*), *Sharm el Sheikh* (*Sharm ash-Shaykh*).

Araabia isikute ja organisatsioonide nimed on praktiline kirjutada sel kujul, nagu need ladinatähelises maailmas on levinumad, nt *Al Qaeda* (või *Al Qaida* ← täpses latinisatsioonis *Al-Qā'idah*), *Daesh* (← *Dā'ish*), *Hezbollah* (← *Ḥizbullah*).

Artikli *al* kirjutamine araabia nimedes on praktikas vahelduv (kas sidekriipsuga või ilma); kohanimedes on soovitatav lisada artikli järele sidekriips. Esimene artikkel nimes kirjutatakse suure tähega, nime keskel olevad artiklid väikse tähega, nt *Ad-Dawlat al-Islāmiyah*. (Uues, 2017. a heakskiidetud latinisatsioonis on ette nähtud artiklid alati kirjutada lahku ja alati suure tähega.)

Kui võimalik, tuleks araabia nimede latiniseerimisel eelistada klassikalisi araabia vokaale *a*, *i*, *u*, nt *Tariq ibn Ziyad*, mitte *Tarek ibn Ziyad*. Kuigi teatav kirevus on paratamatu, ei tohiks kasutada eri süsteeme läbisegi sama kultuuri piirkonna nimedes. Eesti transkriptsiooni (mille tunnuseks nt *š*, *dž*) pole nimede puhul mõtet tekitada, ent araabia keelest saadud laensõnades on see võimalik, vt nt Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 20. mai 2009. a otsust.

5.2. Armeenia nimed

Armeenia nimesid kirjutatakse VÕKi 1975. a armeenia-eesti tabeli kohaselt, nt *Թումանյան* → *Thumanjan*, *Ղափաւն* → *Ghaphan*, *Շահումյան* → *Šahumjan*. VÕKi tabel teeb vahet hõnguseta (*l* → *k*, *u* → *p*, *u* → *t*, *ḡ* → *ts*, *č* → *tš*) ja hõngusega (*p* → *kh*, *q* → *ph*, *ḡ* → *th*, *g* → *tsh*, *ṣ* → *tšh*) häälikuil. Kui armeenia nimesid transkribeerida mõne teise keele, nt inglise või vene vahendusel, siis kipub see erinevus ära kaduma; vaja oleks sel juhul kontrollida nime algkirjapilti. Armeenia nimega kodanikud võivad taotleda ka Armeenias kehtiva tabeli rakendamist, mis on inglispärane.

Inglise transkriptsioonis olevaid armeenia nimesid võib teisendada järgmistele vastavuste abil:

ch → *tš*,

j → *dž*,

kh → *hh* (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) /

h (muudel juhtudel),

rr → *r*,

sh → *š*,

$y \rightarrow j$ (vokaali ees või järel) / \tilde{o} (konsonantide vahel või sõna algul konsonandi ees),
 $zh \rightarrow \check{z}$.

Juhul kui transkriptsioonis esineb ülakoma, tähistab see tavaliselt hõngusega häälikuid, seega $k' \rightarrow kh$, $p' \rightarrow ph$, $t' \rightarrow th$, $ts' \rightarrow tsh$, $ch' \rightarrow tsh$. Perekonnanimedede lõpp *-jan* esineb rahvusvaheliselt sageli kujul *-ian*, nt *Baghramian* \rightarrow *Baghramjan*.

5.3. Birma nimed

Birma ehk Myanmari nimesid kirjutatakse enamasti inglispärase transkriptsioonis. Kuigi BGN ja PCGN² on 1970. a otsustanud rakendada kindlat süsteemi, mis rajaneb 1907. a tabelitel, on Birma valitsus eriti alates 1989. aastast muutnud mitme nime kirjapilti, võttes aluseks mh vokaalide inglispärase konventsionaalse häälduse, nt *Mawlamyine* [molamj`ai(n)], *Hlinebwe* [hlai(n)bw`ee], *Katonepaw* [kadou(n)b`oo], *Kintut* [ki(n)da'], *Ayeyarwady* [ejawadi], *Bago* [beg`uu], *Yaphu* [jebj`uu]. Nende nimede reeglipärased transkribeeritud senises süsteemis oleksid *Mawlamyaing*, *Hlaingbwè*, *Kadônbaw*, *Kindat*, *Eyawadi*, *Pègu*, *Yebyu*.

Tundub, et päris üheselt need ametlikud latiniseeringud fikseeritud ei ole, sest praktikas on palju variatsioone, nt Birma pealinna *Naypyidaw* [nebjid`oo] nime kirjutatakse ka *Nay Pyi Taw*.

5.4. Bulgaaria nimed

Bulgaaria nimesid kirjutatakse ÜRO 2012. a soovitatud bulgaaria-ladina tabeli kohaselt, mis paraku on inglispärane, nt *Живков* \rightarrow *Zhivkov*, *Малъовица* \rightarrow *Malyovitsa*, *Търговище* \rightarrow *Targovishte*. Emakeele Seltsi keeleteoimkond mõnab ka varasema, 1977. a süsteemi kasutamist (samad nimed selles süsteemis oleksid *Živkov*, *Maljovica*, *Tărgovište*), ent ühes tekstis tuleks läbivalts kasutada vaid üht süsteemi.

Inglise tavas võib veel esineda bulgaaria nimede muid transkriptsioone, BGNi ja PCGNi 1972. a transkriptsioonis on erinevad vastsed tähtedel

² BGN (*Board on Geographic Names*) on USA kohanimenõukogu, PCGN (*Permanent Committee on Geographical Names*) on Briti alaline kohanimekomitee. Need kaks organit kinnitavad üheskoos latinisatsioonitabeleid USA ja Briti ametiasutustes kasutamiseks.

$x \rightarrow kh$ (ÜRO süsteemis **h**),
 $v \rightarrow \check{v}$ (ÜRO süsteemis **a**),
 $b \rightarrow '$ (ÜRO süsteemis **y**)
ning lõppu *-ия* transkribeeritakse *-iya* (ÜRO süsteemis **-ia**).

5.5. Gruusia nimed

Gruusia nimesid kirjutatakse VÕKi 1975. a gruusia-eesti tabeli kohaselt, nt *რუსთაველი* \rightarrow *Rustaveli*, *შოთა* \rightarrow *Šotha*, *თსიხობავა* \rightarrow *Tsikhobava*. VÕKi tabel teeb vahet hõnguseta ($\jmath \rightarrow k$, $\jmath \rightarrow p$, $\jmath \rightarrow t$) ja hõngusega ($j \rightarrow kh$, $g \rightarrow ph$, $o \rightarrow th$) sulghäälikute vahel; kui gruusia nimesid transkribeerida mõne teise keele, nt inglise või vene vahendusel, siis kipub see erinevus ära kaduma; vaja oleks sel juhul kontrollida nime algkirjapilti. Pealinna Thbilisi (gruusia *თბილისი*) nime mõnab ÕS siiski ka kujul *Tbilisi*.

Inglise transkriptsioonis olevaid gruusia nimesid võib teisendada järgmistele vastavuste abil:

$ch \rightarrow t\check{s}$,
 $gh \rightarrow g$,
 $j \rightarrow d\check{z}$,
 $kh \rightarrow hh$ (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) /
h (muudel juhtudel),
 $sh \rightarrow \check{s}$,
 $zh \rightarrow \check{z}$.

Juhul kui transkriptsioonis esineb ülakoma, tuleks kindlaks teha, kas see tähistab hõnguseta või hõngusega sulghäälikuid, sest ülakomal on olnud mõlematpidi kasutust (kuni 2009. aastani tähistas ülakoma hõngusega häälikuid). Uuema süsteemi kohaselt jääks ülakoma eesti transkriptsiooni teisendamisel lihtsalt ära ($k' \rightarrow k$), aga ülakomata tähed märgiksid hõngusega häälikuid ($k \rightarrow kh$, $p \rightarrow ph$, $t \rightarrow th$). *ts*-i ja *tš* puhul eesti transkriptsioonis hõnguseta ja hõngusega paare ei eristata.

5.6. Heebrea nimed

Ametliku heebrea latinisatsiooni on ÜRO heaks kiitnud 2007. a, kuid tegelikult kasutuses pole see veel juurdunud, kasutusel on ka varasem, 1957. a süsteem, milles esinevad tähed *q* (2007. a parandatud *k*-ks) ja *z* (alates 2007 *ts*). Iisraeli

(ja Palestiina) kohanimede hulgas on piibliprüugist tuntud ja mугanenud nimesid, nt *Jeruusalemm* (heebrea *Yerushalayim*, araabia *Al-Quds*), *Naatsaret* (heebrea *Natserat*), *Petlemm* (heebrea *Bet-Lehem*, araabia *Bayt Lahm*), *Siion* (heebrea *Tsiyyon*).

Juudi isikunimed on oma päritolult kirevad. Suur osa Euroopa juutidest olid algselt jidišikeelsed ja nende perekonnanimed saksapärased. Neid nimesid on Eestis tänapäeval võimalik kirjutada vähemalt kolmel viisil:

- saksapäraselt: *Goldstein*, *Litschman(n)*, *Schwetz*, *Heifetz*;
- inglispäraselt (kasutusel Iisraelis): *Goldshtein* ~ *Goldshteyn*, *Lichman*, *Shvets* (*Shvetz*, *Shwetz*), *Kheyfets*;
- vene-eesti tabeli kohaselt: *Goldštein*, *Litšman*, *Švets*, *Heifets*.

5.7. Hiina nimed

Hiina nimesid kirjutatakse Hiinas kasutatava ametliku latinisatsiooni (拼音 *pinyin*) kohaselt. ÜRO kiitis selle heaks 1977. a, ent Eestis on see kasutusel juba aastast 1960. Varem kirjutati hiina nimesid põhiliselt vene keele kaudu tulnud tekstides ja ametliku kirjaviisi juurdumist toetas asjaolu, et vene transkriptsioonist oli kadudeta võimalik tuletada *pinyin*'i nimekuju (vastavustabelid olid avaldatud ŌSi lisas). Inglise keelega maades mindi *pinyin*'ile järk-järgult üle 1980. aastatel, tänapäeval on see üldiselt levinud, seega inglise tekstis esinevad hiina nimesid teisendada pole üldjuhul tarvis. Varem oli kasutusel Wade'i-Gilesi täiustatud süsteem (1892), mida on võimalik *pinyin*'i teisendada, kui transkriptsioon on täpne, st ülakomadega (tavatekstides kippusid need sageli kaduma). Abi selleks saab nt ÜRO kohanimeekspertide rühma latinisatsioonisüsteemide tööühma lehelt (http://www.eki.ee/wgrs/rom1_zh.htm).

Ametlikul *pinyin*'i latinisatsioonil põhinevat süsteemi rakendatakse ka Hiina mongoli, tiibeti ja uiguuri nimede kirjutamisel. Neile nimedele on iseloomulik, et märgitakse häälikuid, mis esinevad ka hiina keeles, sealjuures *q* hääldub [tš] ja *x* hääldub [š]; muid häälikuid kas ei eristata (mongoli ja uiguuri *ö* on kirjas lihtsalt *o*) või märgitakse täheühendiga (tiibeti *oi* [ö]).

5.8. India, Pakistani ja Bangladeshi nimed

India, Pakistani ja Bangladeshi nimesid kirjutatakse tavaliselt inglispärasel transkriptsioonis. Kartograafias ja ametlikes nimistutes kasutusel olevas nn Hunteri süsteemis märgitakse kohanimede puhul täishääliku pikkust kriipsuga (v.a *a*-ga ja *i*-ga lõppevas lahtises lõppsilbis), muidu ei erine see inglise transkriptsioonist. Mõned tuntumad kohanimed on kasutusel inglispärastatuna, nt *Delhi* (hindi *Dillī*)³, *Hyderabad* (Indias telugu *Haidarābādu*, Pakistanis urdu *Haidarābād*), *Lahore* (urdu *Lāhaur*), *Lucknow* (hindi *Lakhnaū*), ent paljusid nimesid on viimastel aastakümnetel lähendatud lähtekeelsetele nimekujuks, nt *Bombay* → *Mumbai* (marathi *Mumbai*), *Calcutta* → *Kolkata* (bengali *Kalkātā* [kolkata]), *Dacca* → *Dhaka*, *Madras* → *Chennai* (tamili *Chēnnai*), *Trivandrum* → *Thiruvananthapuram* (malajalami *Tiruvananthapuram*).

Eriti isikunimede kirjutamisel on märgata ebareeglipäraseid vasteid, nt antakse sageli ka vokaale edasi inglise tavast tuntud mallide põhjal, milles *ee* märgib *i*-d (nt *Sree Kanteerava*), *oo* märgib *u*-d (nt *Koomar*), *u*-ga märgitakse *a*-d (nagu varem nimes *Calcutta*) jne.

5.9. Jaapani nimed

Jaapani nimesid kirjutatakse Hepburni parandatud süsteemis, mida ei ole küll ÜROs heaks kiidetud, ent seda kasutatakse maailmas üldiselt. See on inglise kirjaviisile tuginev latinisatsioon, kus arvestatakse hääldust, nt algselt sama konsonandiga algavaid silpe esindavad latinisatsioonis *ta*, *chi*, *tsu*. Pikkust antakse edasi pikkuskriipsuga vokaali peal, nt *Tōkyō*, *Hokkaidō*, *Kyūshū*. Väljaspool dokumente ja teatmeteoseid on mõeldav pikkuskriips ära jätta ja kirjutada nt *Tokyo*, *Hokkaido*, *Kyushu*.

Jaapanis on ametliku süsteemina kasutusel Kunrei-siki, mida aga tegelikult kasutuses kohtab vähe. Hepburni süsteemist eristab seda suurem järjekindlus (nt eespool mainitud silpe *ta*, *chi*, *tsu* latiniseeritakse Kunrei-siki kohaselt *ta*, *ti*, *tu*). Pikkusmärgina kasutatakse tsirkumfleksi (*Tōkyō*).

³ Kohalike häälduskujude edasiandmiseks on kasutatud ÜRO süsteeme, mida aga kohapeal pole tegelikult rakendatud.

5.10. Kasahhi nimed

Kasahhi nimesid kirjutatakse VÕKi 1978. a kasahhi-eesti tabeli kohaselt, nt *Бүркіт* → *Bürkit*, *Шәмил* → *Šämil*, *Смаханұлы* → *Smahhanulö*. Vene-eesti tabelist erinevalt jääb *s* ka vokaalide vahel ühekordseks (*Нурпейісов* → *Nurpejisov*) ja diftongi lõpus võib olla *j* (*Ајтов* → *Ajtov*). Need jooned on omased ka teiste turgi keelte (nt kirgiisi) tabelitele. Kasahhi keel kavandatakse 2025. aastaks üle viia ladina kirjale, alustades üleminekut 2018. a⁴. Seejärel saab kasahhi nimesid ka eesti tekstis kirjutada otse sel kujul, nagu nad on kasahhi ladina tähestikus.

Kasahhi nimesid võib kohata ka inglise transkriptsioonis (BGNi ja PCGNI 1979. a süsteemis) ja sel juhul võib nimesid eesti transkriptsiooni teisendada järgmiste vastavuste abil:

ch → **tš**,
e → **je** (sõna algul ja vokaali järel) / **e** (muudel juhtudel),
é → **e**,
gh → **g**,
ī → **i**,
kh → **hh** (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) / **h** (muudel juhtudel),
q → **k**,
sh → **š**,
y → **j** (*a, o, u, y* ees või vokaali järel) / **õ** (muudel juhtudel),
zh → **ž**.

5.11. Kirgiisi nimed

Kirgiisi nimesid kirjutatakse VÕKi 1978. a kirgiisi-eesti tabeli kohaselt, nt *Бөкөмбаев* → *Bökömbajev*, *Дөрбөлжүн* → *Dörböldžün*, *Чапчыма* → *Tšaptšöma*. Konsonant *s* jääb ka vokaalide vahel ühekordseks (*Бсык-Көл* → *Ösök-Köl*) ja diftongi lõpus võib olla *j* (*Чүү* → *Tšüj*).

Kui kirgiisi nimed esinevad inglise transkriptsioonis (BGNi ja PCGNI 1979. a süsteemis), siis võib nimesid eesti transkriptsiooni teisendada järgmiste vastavuste abil:

⁴ Esimestes ametlikumates kavandites on näha taotlust vältida diakriitilisi märke, nt kirjutada *ae* [ä], *oe* [ö], *ue* [ü], *ch* [tš], *sh* [š], *zh* [ž] jne.

ch → **tš**,
e → **je** (sõna algul ja vokaali järel, v.a juhul kui lähtenimes on *ə*) / **e** (muudel juhtudel),
j → **dž**,
kh → **hh** (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) / **h** (muudel juhtudel),
sh → **š**,
y → **j** (*a, o, u, y* ees või vokaali järel) / **õ** (muudel juhtudel).

5.12. Korea nimed

Korea nimesid võib kirjutada kaht moodi. Traditsiooniline on McCune'i-Reischaueri 1939. a süsteem, ent Lõuna-Korea nimesid on uuemal ajal hakatud kirjutama ka selles riigis kehtiva 2000. a süsteemi kohaselt. McCune'i-Reischaueri süsteem sobib endiselt Põhja-Korea nimede puhul, sellele on iseloomulikud vokaalitähed *ö* (= Lõuna-Korea *eo*) ja *ü* (= Lõuna-Korea *eu*) ning apostroofide kasutamine hõnguse näitamiseks, nt *Chöngp'yöng*, *Hüngnam*, *Kaechön*, *P'yöngyang*. Väljaspool dokumente ja teatmeteoseid on mõeldav diakriitid ja apostroofid ära jätta ning kirjutada *Chongpyong*, *Hungnam*, *Kaechon*, *Pyongyang* (viimane, Põhja-Korea pealinna nimi, ongi ÕSis antud põhikujul ilma lisamärkideta).

Lõuna-Korea 2000. a süsteemis on loobutud diakriitilistest märkidest ja vajalikud eristused on saavutatud täheühendite (*eo*, *eu*) või eri tähtede kasutamise abil. Eespool nimetatud Põhja-Korea nimed näiteks oleksid selles süsteemis *Jeongpyeong*, *Heungnam*, *Gaecheon*, *Pyeongyang*. Tänu tehnilisele lihtsusele on see süsteem Lõuna-Koreas hästi juurdunud ja seda on praktiline rakendada ka Eestis. Vaid mõne linnanime puhul võib märgata kõhkli, nt on endiselt tuntud *Pusan* (ametlikus süsteemis *Busan*). Lõuna-Korea pealinna nimi *Soul* on eesti keeles juurdunud lihtsustatud kujul (McCune'i-Reischaueri süsteemis *Söul*), ametlikus latinisatsioonis oleks see *Seoul*.

Kuigi rahvusvaheliselt püüeldakse ühe keele puhul ühtse süsteemi poole, on korea keele puhul poliitilised takistused olnud liiga suured, et seda saavutada.

5.13. Kreeka nimed

Kreeka nimede kirjutamiseks on kaks tabelit. Vanakreeka nimesid kirjutatakse traditsioonilises ladina transkriptsioonis (nt Ἄγκυρα → *Ankyra*, Εὐρυσθέυς → *Eurystheus*, Λυκούργος → *Lykurgos*), uuskreeka nimesid kreeklaste omaladina kohaselt (nt Ἀλεξανδρούπολη → *Alexandroupoli*, Αρχάγγελος → *Archángelos*, Ελευθερές → *Eleftherés*). Viimase kiitis ÜRO heaks 1987. a, Emakeele Seltsi keeleteoimkond 1996. a. Nende kahe tabeli rakendusala ei ole alati lihtne piiritleda, ent tänapäeva Kreeka kohanimed kirjutatakse reeglina uuskreeka tabeli alusel, v.a mõned traditsioonilised erandid, nt *Chalkidike*, *Delos*, *Lesbos*, *Peloponnesos*, *Rhodos*. Paremaks eristuseks soovitatakse uuskreeka nimesid transkribeerida koos rõhumärgiga (eespool toodud näited oleksid uuskreeka-päraselt *Chalkidiki*, *Dílos*, *Lésvos*, *Pelopónnisos*, *Ródos*).

Kuigi uuskreeka nimede latinisatsioon rajaneb kreeklaste omaladinal, on praktikas selle juurdumine veel ebapiisav ja Kreekas endas kohtab mitmesuguseid variatsioone. Mh antakse δ sageli edasi *dh*-ga, *v* vastavalt hääldusele *i*-ga, χ inglispäraselt *kh*-ga, γ eesvokaalide ees *y*-ga jne. Eriti isikunimede edasiandmine passides on ebareeglipärane ja nt nimi Γεώργιος (uuskreeka *Geórgios*) võib esineda ka kujul *George*.

5.14. Pärsia nimed

Pärsia nimesid kirjutatakse ÜRO 1967. a süsteemi kohaselt, mis on transliteeratiivne inglispärane süsteem. Sellele on iseloomulikud tähed *ch*, *gh*, *kh*, *sh*, *zh* ning diakriitikurohkus, nt \bar{z} , \underline{z} . Väljaspool dokumente ja teatmeteoseid on mõeldav diakriitikute ärajätmine, nt nimekujude *Āzar Shahr*, *Esfahān*, *Torbat-e Heydariyeh* asemel võib kirjutada *Azar Shahr*, *Esfahan*, *Torbat-e Heydariyeh*.

Mööndav on kasutada ka ÜRO 2012. a süsteemi, ent see ei ole maailmas veel palju levinud. Selles süsteemis on püütud loobuda inglispärastest täheühenditest (eespool nimetatud ühendite asemel on \check{c} , *q*, *x*, \check{s} , \check{z}) ning minimeerida diakriitikute kasutust (nt pikkuskriipsu kasutatakse vaid \bar{a} puhul). Eespool mainitud nimed oleksid *Azar Šahr*, *Esfahān*, *Torbat-e Heydariye*.

5.15. Serbia nimed

Serbia nimesid kirjutatakse ÜRO 1977. a soovitusel kohaselt, mille aluseks on horvaadi ladina tähestik, nt *Ђурђево* → *Đurđevo*, *Његош* → *Njegoš*, *Џуљковић* → *Čuljković*. Serbias endas on ladina tähestik rööpselt kasutusel, kuigi põhitähestik on kirillitsa.

Parajasti kestab veel vaidlus selle üle, kas Montenegros kasutatav serbia keel on erikuju, mis vääriks omaette keele, montenegro keele staatust. Selles keeles kasutatakse kahte lisatähte, akuudiga *ć* ja *đ*, millele ladina tähestikus vastavad *ś* ja *ž*.

5.16. Tadžiki nimed

Tadžiki nimesid kirjutatakse VÕKi 1978. a tadžiki-eesti tabeli kohaselt, nt *Дадоджон* → *Dadodžon*, *Мурғоб* → *Murgob*, *Фаррухӣ* → *Farruhhi*. Konsonant *s* jääb ka vokaalide vahel ühekordseks (*Расул* → *Rasul*) ja diftongi lõpus võib olla *j* (*Айнӣ* → *Ajni*).

Kui tadžiki nimed esinevad inglise transkriptsioonis (BGNi ja PCGNi 1994. a süsteemis), siis võib nimesid eesti transkriptsiooni teisendada järgmistel vastavustel abil:

ch → *tš*,

é → *e*,

gh → *g*,

í → *i*,

j → *dž*,

kh → **hh** (vokaalide vahel ja sõna lõpus) / **h** (muudel juhtudel),

q → **k**,

sh → **š**,

ũ → **u**,

y → **j**,

zh → **ž**.

5.17. Tai nimed

Tai nimesid kirjutatakse ÜRO 2002. a süsteemi kohaselt, mis on 1967. a süsteemi täiustus. Ametlik latinisatsioon on põhiliselt inglispärane ja rajaneb hääldusel, mitte kirjapildil. Üksikvokaale võivad märkida ka täheühendid, nt *ae* [ä], *oe* [ö], *ue* [õ].

Tais on see süsteem võrdlemisi järjekindlalt kasutusel ja nii esineb see ka ingliskeelsetes tekstides. Erandina latiniseeritakse monarhide nimesid sanskritipäraselt, nt *Bhumibol Adulyadej* (ametlikus latinisatsioonis oleks see *Phumiphon Adunyadet*).

5.18. Ukraina nimed

Ukraina nimesid kirjutatakse VÕKi 1975. a ukraina-eesti tabeli kohaselt, mida Emakeele Seltsi keeleteimkond on muutnud 2009. a, nt *Мар'ївка* → *Marjivka*, *Мирний* → *Mõrnõi*, *Трипільський* → *Trõpilskõi*. Viimase muudatusega püüti reegleid lihtsustada, sest kuni 2009. aastani arvestati *u* puhul ka eelnevat häälikut (*z, k, x, ж, ч, ш, щ* järel → *i*).

Analoogiliselt vene-eesti tabeliga tuleb ukraina omadussõnaliste kohanimedede edasiandmisel lähtuda nende nimisõnalisest kujust: *Миколаївська область* → *Mõkolajivi oblast*, *Нікопольський район* → *Nikopoli rajoon*, *Первомайський район* → 1) *Pervomaiske rajoon* (nimest *Pervomaiske*), 2) *Pervomaiskõi rajoon* (nimest *Pervomaiskõi*), *Перекопський перешийок* → *Perekopi maakitsus*, *Бузький лиман* → *Bugi limaan*.

Ukraina nimega kodanikud võivad Eestis taotleda ka Ukrainas kehtiva tabeli rakendamist. See rajaneb ukraina omaladinal, mida kasutatakse nii kohakuu ka isikunimedede puhul. Süsteem on inglispärane ega ole transliteratiivne. Ukraina latinisatsioonis kirjutatud nimesid võib teisendada eesti transkriptsiooni järgmiste reeglite abil (lihtsustatud meetod, vrd ka tabelleid endid):

ch → **tš**, nt *Chornobryvets* → *Tšornobrõvets*;

gh → **g**, nt *Zghurivka* → *Zgurivka*;

h → **g**, nt *Bahmut* → *Bagmut*;

i → **i**, aga vahel vokaali järel (eriti lõpu *iv* puhul), üksikjuhtudel ka mujal **ji**, nt *Ivanenko* → *Ivanenko*, *Maidan* → *Maidan*, aga *Ukrainka* → *Ukrajinka* (ukraina *Українка*), *Mykolaiv* → *Mõkolajiv* (ukraina *Миколаїв*), *Anapiv* → *Anapjiv* (ukraina *Ананьїв*);

ia → **ja**, nt *Kolomyia* → *Kolomõja*;

ie → **je**, nt *Hordiienko* → *Gordijenko*;

ii (kahe- ja enamasilbilise sõna lõpus) → **i**, nt *Fotii* → *Foti*;

io → **jo**, nt *Tadeiovych* → *Tadejovõtš*;

iu → **ju**, nt *Tiutiunnyk* → *Tjutjunnõk*;

kh → **h**, vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel **hh**,

nt *Arkhyt* → *Arhõp*, *Zhurakhovych* → *Žurahhovõtš*;

o (üksikutel juhtudel sõna keskel) → **jo**, nt *Vasylovych* → *Vassõljovõtš* (ukraina *Васильович*);

s → **s**, vokaalide vahel ja sõna lõpul rõhulise vokaali järel **ss**,

nt *Sosiura* → *Sosjura*, *Lysenko* → *Lõssenko*;

sh → **š**, nt *Sheremet* → *Šeremet*;

y → **õ**, sõna alguses **j**, nt *Rybak* → *Rõbak*, *Yosyp* → *Jossõp*,

Yurenko → *Jurenko*;

yi (sõna alguses) → **ji**, nt *Yivha* → *Jivga*;

zh → **ž**, nt *Zhytomyr* → *Žõtõmõr*.

Uudiste tekstides võib kohata ka muid inglispõhjalisi latinisatsioone, mille peamine erinevus on *й, ї, є, їо, ю, я* edasiandmine igas positsioonis vastavalt *y, yi, ye, yo, yu, ya*-ga, nt *Serhiy* (ukraina *Сергій*, omaladina *Serhii*, eesti transkriptsioonis **Sergi**), *Shvayka* (ukraina *Швайка*, omaladina *Shvaika*, eesti transkr **Švaika**), *Mykolayiv* (ukraina *Миколаїв*, omaladina *Mykolaiv*, eesti transkr **Mõkolajiv**), *Tadeyovych* (ukraina *Тадейович*, omaladina *Tadeiovych*, eesti transkr **Tadejovõtš**), *Yatsenyuk* (ukraina *Яценюк*, omaladina *Yatseniuk*, eesti transkr **Jatsenjuk**), *Deshchytsya* (ukraina *Дециця*, omaladina *Deshchytsia*, eesti transkr **Deštšõtsja**). Täpsema latinisatsiooni korral võidakse tähte *ь* märkida ülakomaga: *Vasylovych* (eesti transkr **Vassõljovõtš**).

5.19. Valgevene nimed

Valgevene nimesid kirjutatakse VÕKi 1975. a valgevene-eesti tabeli kohaselt, nt *Быкаў* → *Bõkav*, *Васілёнак* → *Vassiljonak*, *Івацэвічы* → *Ivatsevitšõ*.

Analoogiliselt vene-eesti tabeliga tuleb valgevene omadussõnaliste kohanimedede edasiandmisel lähtuda nende nimisõnalisest kujust: *Брэсцкая вобласць* → *Bresti oblast*, *Нараўлянскі раён* → *Narovlja rajoon*, *Хойніцкі раён* → *Hoiniki rajoon*, *Лоеўскі раён* → *Lojevi rajoon*, *Кармянскі раён* →

Karma rajoon, Веткаўскі раён → *Vetki rajoon, Богінскае возера* → *Bogina järv, Воўчкавіцкае вадасховішча* → *Vovtškavitšõ veehoidla*.

Valgevene kohanimede jaoks on ÜRO 2012. a heaks kiitnud ka nende omaladina, mis rajaneb ajaloolisel valgevene ladinatähelisel kirjaviisil (*łacinka*), milles mh on järgmised vasted: *z* → *h*, *ũ* → *j*, *ŷ* → *ŷ*, *x* → *ch*, *u* → *c*, *u* → *č*, *u* → *y*, *v* → *´* (akuut eelneva tähe peal, nt *dzv* → *dź*, *zv* → *ź*, *nv* → *ń*). Esialgu ei ole seda veel piisavalt palju rakendatud, kuid tulevikus võib kõne alla tulla selle soovitamise eestikeelsete tekstide jaoks.

Valgevene nimega kodanikud võivad taotleda ka Valgevenes kehtiva tabeli rakendamist, mis on lihtsustatud inglispärane latinisatsioon. Kui valgevene nimed esinevad inglise transkriptsioonis (BGNi ja PCGNi 1979. a süsteemis), siis võib nimesid eesti transkriptsiooni teisendada järgmiste vastavuste abil (loetelu pole siiski ammendav):

ch → **tš**,

h → **g**,

kh → **hh** (vokaalide vahel ja sõna lõpul vokaali järel) /

h (muudel juhtudel),

sh → **š**,

w → **v**,

y → **j** (vokaali ees) / **i** (vokaali järel) / **õ** (muudel juhtudel),

ye → **e** (konsonandi järel) / **je** (muudel juhtudel),

zh → **ž**.

5.20. Muud nimed

Eespool nimetatud keelte puhul saaks järgida rahvusvaheliselt levinumat kirjutusviisi (Etioopia, Kambodža, Laos) või kohapealset ametlikku süsteemi (Bhutan, Maldivid). Täpsemaid andmeid võib saada ÜRO kohanimeekspertide rühma latinisatsioonisüsteemide töörühma kodulehelt <http://www.eki.ee/wgrs/>.

5.21. Võimalikud lihtsustused

Väljaspool teatmetekste ja dokumente, nt ajaleheuudistes, on mõõndav ära jätta diakriitilised märgid araabia, jaapani, korea ja pärsia nimedes, nt *Ar-Riyad*, *Tokyo*, *Kaesong*, *Esfahan*. (ÕS 2013-s on nende nimede täppiskujud *Ar-Riyād*, *Tōkyō*, *Kaesōng*, *Eşfahān*.)

6. VÕÕRNIMEDE SOBITAMINE

6.1. Liigisõna tõlge

Kohanimedes on tavaks liigisõna (jõgi, järv, mägi jne) tõlkida, nt hiina *Guangdong Bandao* → *Guangdongi poolsaar*, inglise *Orkney Islands* → *Orkney saared*, jaapani *Ōsumi-kaikyō* → *Ōsumi väin*, prantsuse *pointe de Saint-Mathieu* → *Saint-Mathieu neem*.

Kui nime tuumosa on mingis käändevormis või omadussõnakujuline ja tuleneb mingist lähtenimest (isiku- või kohanimest vms-st), siis püütakse võimaluse korral eesti tekstis tõlkes kasutada lähtenime kuju: kreeka *Kólpos Agíou Órou* (*Κόλπος Αγίου Όρους*) → *Ágio Órose laht*; leedu *Alytaus apskritis* → *Alytuse maakond*, läti *Aijažu ezers* → *Aijaži järv*, *Ezersloku ezers* → *Ezerslokase järv*, vene *пролив Дмитрия Лантева* → *Dmitri Laptevi väin*; kreeka *Korinthiakós Kólpos* (*Κορινθιακός Κόλπος*) → *Kórinthose laht*, poola *województwo lubelskie* → *Lublina vojevoodkond*, saksa *Neusiedler See* → *Neusiedli järv*, ungari *Pölöskei-erdő* → *Pölöske mets*, valgevene *Гродзенская вобласць* → *Grodna oblast*, vene *Нижегородская область* → *Nižni Novgorodi oblast*. Vt ka märkust vene nimede transkriptsioonitabeli juures.

Kui liigisõna on nimetuumaga kokku kirjutatud või kui lähtenime pole võimalik kindlaks teha, on soovitatav jätta ka liigisõna tõlkimata, nt läti järvenimed *Dūņezers*, *Ķīšezers*, soome *Iijärvi*, *Kalkujärvi*, *Kivijärvi*; läti *Garais ezers* 'pikk järv', vene *острова Аеросъёмки* (*острова Аэросъёмки*) 'aeropildistuse saared' (Laptevi mere), *Voltšji gorō* (*Волчьи горы*) 'hundimäed'.

6.2. Võõrnimede algustäht

Ladinatähelistest keeltest ülevõetavate nimede puhul säilib nende algustäht nii nagu lähtekeeles, nt *hotell rue de Rivoli lähedal*, *Wall Street*, *Staden mellan broarna* (Stockholmi linnaosa), mitte *hotell Rue de Rivoli lähedal*, *Wall street*

ega *Staden mellan Broarna*. Vrd ka Praha tänavanimed *K Brusce, K celinám, U Palaty, U paloučki*.

Teistest tähestikest ümberkirjutatavate nimede puhul saab järgida vastava keele algustähereegleid, kui kirjas eristuvad suured ja väikesed tähed (armeenia ja kreeka tähestikus ning kirillitsas), nt vene *Долгая гора* → *Dolgaja gora*, makedoonia *Бушова Планина* → *Višova Planina* (планина 'mäestik'). Kui lähtekirjas seda eristust pole, siis võetakse aluseks kas latinisatsioonitavas antud reeglid (nt hiina liigisõnad kirjutatakse alati suure tähega: *Huang He, Xi Jiang* jne), rahvusvaheline tava (jaapani *Fuji* ehk liigisõnaga *Fuji-san*) või rakendatakse oma reegleid (gruusia asulanimi *საქართველოს ხეობა* → *Sakharthvelos Heoba*).

6.3. Nimetavapõhimõte

Võõrnimi võetakse üle nimetavakäändelisel kujul, kaasa arvatud nimetava käände lõpud, nt läti (-s, -š) ja leedu keeles (-as, -is, -us), *Kārlis Ulmanis, Imants Bērziņš, Vytautas Landsbergis*. Kui lähtekeeles on grammatilisi teisendeid, nt määramata ja määratud lõpuga Albaania nimedes (vrd *Tiranë* ja *Tirana*), siis kasutatakse vormi, mida vastav keel näiteks kaartidel ja teatmikes ise esinduskujuna kasutab.

7. TÄNAVANIMED

Tänavanimede puhul on oluline teadvustada, et tegemist on aadressiüksustega ja nende puhul on originaalnimi alati informatiivsem kui selle tõlkevaste. Teatmetekstides jäävad tänavanimed reeglina tõlkimata, k.a liigisõnad, nt *Downing Street, Aleksanterinkatu, Brīvības iela, Unter den Linden, Kungsgatan*. Ilukirjanduses tuleks nimede tõlkimine kõne alla, kui see sisule kaasa aitab.

Vene tänavanimed on olnud traditsiooniliselt kahe meetodi vahepeal, mis tuleneb ilmselt tavast tõlkida ka Eesti tänavanimede liigisõnu vene keelde. Ernst Nurm käsitles Vene tänavanimedid 1965. a artiklis ja seal pidas ta võimalikuks nende osalist või täielikku tõlkimist, nt *Суворовский проспект* → *Suurovi prospekt, площадь Революции* → *Revolutsiooni väljak*. Tänapäeval tundub erandi tegemine Vene tänavanimedele ebapraktiline ja seega võib soovitada üldreegli järgimist, nt *Suворовski prospekt, ploštšad Revoljutsii*. Samamoodi *Тверская улица* → *Tverskaja ulitsa, проспект Мира* → *prospekt Mira* jne.

Omaette küsimus on, mida teha nummerdatud tänavatega. Üldjuhul sobib ka nende puhul säilitada algkeelne nimekuju, nt *East 42nd Street, Second Avenue* jne. Kui tekst ei ole teatmelist laadi, st täpsus ei ole oluline, vaid tegu on näiteks ilukirjandusega, siis on mõeldav neid nimesid esitada tõlgitult, nt *Teine* (~ 2.) *avenüü, Ida*(poolne) *Neljakümne Teine* (~ 42.) *tänav*. See ei sobi siiski, kui samas tekstis on tõlkimata tänavanimed, nt *Park Avenue*.

Väike osa kõige tuntumaid linnakohanimesid käibib meil ka üldjuhul tõlgituna, nt *Ladina kvartal* (Pariisis, prantsuse *Quartier Latin*), *Markuse väljak* (Veneetsias, itaalia *Piazza di San Marco*), *Paleeväljak* (Peterburis, vene *Дворцовая площадь*), *Punane väljak* (Moskvas, vene *Красная площадь*), *Taevase Rahu väljak* (hiina *Tiananmen*). Need on eestikeelsed eksonüümid ja nendegi hulka ei ole mõistlik suurendada.

8. ISIKUNIMED

Võrreldes kohanimedega on isikunimede seas ühest küljest vähem eestikeelseid mugandatud või tõlgitud nimesid (see tuleks kõne alla peamiselt ilukirjanduses), teisest küljest torkab isikunimede õigekirjutus silma oma kirevusega. On tavaline, et isikunimi võib esineda oma keele standardkirjaviisist erineval kujul ehk n-ö vanas kirjaviisis (nt ungari *Eötvös*, *Eszterházy*, rootsi *Carl*), nüüsamuti lubatakse mitmel pool nimede transkribeerimisel sageli lähtuda isiku enda soovidest, nt korea perekonnanime, mis standardkujul oleks *I* (korea ㅇ), transkribeeritakse *Li*, *Lee*, *Ri*, *Rhee* jne. Ebareeglipärasust ehk vana kirjaviisi esineb ju ka eesti perekonnanimedes (nt *Subbi*, *Mäggi*, *Leppik*).

Võib esile tuua neli rühma, mille puhul on üldreeglist kõrvale kaldutud.

1. Usuga seotud kontekstides on tavaks kujunenud n-ö kanooniline vastendamine, mille puhul kristliku päritoluga nimele võõrkeeles antakse eesti keeles muganenud vaste, nt inglise *John*, prantsuse *Jean*, itaalia *Giovanni*, ungari *János* jne → eesti *Johannes* või *Jaan*, inglise *Marc* → eesti *Markus*. Sedalaadi asendamist kasutatakse paavstide, piiskoppide jt usutegelaste nimede, samuti ebamäärases ulatuses kirikute nimede tõlkimisel (saksa *Johanniskirche* → eesti *Jaani kirik*). Vrd praeguse paavsti nimesid eri keeltes: eesti (õieti ladina) *Franciscus*, itaalia *Francesco*, hispaania *Francisco*, poola *Franciszek*, prantsuse *François*, rootsi *Franciskus*, saksa *Franziskus*. Kanoonilise vastenduse täpseid reegleid pole enamasti sõnastatud ja eri kirikutel võivad olla eri eelistused.
2. Vene-eesti tabeli märkustes on varem olnud lubatud mõnda vene eesnime mugandada, nt *Луиза* → *Liisa*, *Вера* → *Veera*, *Лена* → *Leena*, *Тум* → *Tiit*, *Нина* → *Niina*. Seda lubadust piirati 1976. a klausliga „väljaspool dokumente ja teatmeteoseid“, hiljem on sellestki loobutud. Seega praeguste reeglite järgi tuleks vastavad vene eesnimed kirjutada *Liza*, *Vera*, *Lena*, *Tit*, *Nina*.
3. Mugandatult on tavaks olnud kirjutada Vene tuntumate valitsejate nimed *Peeter* (vene *Пётр*), *Katariina* (*Jekaterina*), *Aleksander* (*Aleksandr*) ja *Paul* (*Pavel*). Ülejäänud juhtudel mugandust ei soovitata,

nt *Ivan* (mitte *Joann*) *Groznõi*. Ka teiste riikide valitsejate nimed on soovitatav jätta mugandamata, nt Hispaania kuningas *Felipe VI*, Briti kuninganna *Elizabeth II*, Rootsi kuningas *Carl XVI Gustaf*.

4. Mõne üksiku ajaloolise isiku eesnime on olnud tavaks mugandada, nt *Aleksander* (*Aleksandr*) *Puškin*, *Leo* (*Lev*) *Tolstoi*, *Peeter* (*Пётр*) *Tšaikovski*. Neist üldtunnustatud on esimene, teised on harvemad (ettepaneku lisada *Peeter Tšaikovski* tegi *Henn Saari*).

9. AJALOOLISED NIMED

Ajalooliste nimede puhul kerkib kõigepealt keelsuse küsimus, st miskeelne nimi valida lähtenimeks. Antiikaja nimede lähtekeelena tulevad arvesse ladina, kreeka, egiptuse, heebrea jt vanad kirjakeeled, mille kaudu nimed on tuntuks saanud. Hilisemast ajast kõneldes võiks arvestada pigem elanike etnilist koosseisu: kui see ei ole tänapäevasega võrreldes muutunud, siis sobib kasutada nüüdiskeelseid nimesid, näiteks Tšehhi ajaloost rääkivas tekstis sobib kasutada tšehhikeelseid nimesid sõltumata sellest, milline oli tšehhi keele ametlik staatus eri aegadel. Talitame selliselt ju ka Eesti ajaloost kirjutades, kasutades eestikeelseid kohanimi. Kui koha etniline taust on sõdade vm tagajärjel muutunud, sobib varasemast ajaloost rääkides kasutada tollase rahva keeles kohanimi. Nt Ida-Preisimaa puhul, mis tänapäeval kuulub Poola ja Venemaa piirsesse, sobivad tollased saksakeelsed nimed.

Piiritlemine ei ole kahtlemata kerge ja seda kipub ähmastama arusaam, nagu tuleks esmajoones arvestada koha varasemat riiklikku kuuluvust, mitte keelsust. Riikliku kuuluvuse muutumine tekitab sageli valearusaama, nagu oleks ka nimi muutunud. Näiteks väide, et Poola linna Wrocław'i varasem nimi on olnud Breslau, on sisuliselt vale, sest a) Wrocław on selle linna poolakeelne nimi, Breslau saksakeelne nimi; b) linna üleminek ühe riigi alt teise alla ei muutnud nimede keelsust, vaid üksnes staatust. St kuni 1945. aastani oli ametlik saksakeelne nimi, seejärel sai ametlikuks poolakeelne nimi. Eestikeelses tekstis sobib Poola varasemast ajaloost rääkides kasutada endiselt poolakeelset nime Wrocław, kuid ka saksakeelse nime Breslau kasutamine ei ole võimatu, kui soovitakse rõhutada selle varasemat saksa elanikkonda.

Nimemuutust *Breslau* → *Wrocław* ei ole seega kunagi toimunud, nii nagu ka ei ole Tallinna varasemaks nimeks olnud Reval, sest Tallinn on lihtsalt selle linna eestikeelne nimi, Reval saksakeelne nimi, mida aeg-ajalt tänini saksa keeleruumis mäletatakse. Kui ajaloolises saksakeelses tekstis esineb *Reval*, siis tõlgitakse see eesti keeles kahtlemata *Tallinnaks*.

Küll on aga kohti ümber nimetatud nii, et nime keelsus ei muutu, nt *Nižni Novgorod* → *Gorki* → *Nižni Novgorod*, *Tsaritsõn* → *Stalingrad* → *Volgograd*, kui tuua näiteid venekeelsetest kohanimedest. Neil juhtudel on loomulik kasutada

ajastuomaseid kohanimi, viidates võimaluse korral muidugi tänapäeva nimele.

Nimesituatsiooni analüüsid tuleks arvestada ka seda, kas mingi paiga kohanimi on ühekordne või mitte. Ühekordsus tähendab, et kohanimi on fikseeritud ükskeelsetena, näiteks Eesti kohanimi on 1920. aastatest enamasti fikseeritud eestikeelsetena ja teisteski keeltes kasutatakse eestikeelseid kohanimi (Nõukogude ajal Eesti kohanimi venekeelses tekstis transkribeeriti, mitte ei tõlgitud). Mitmekordsus seevastu märgib olukorda, kus kohal on mitu eri(keelset) nime, mis omavahel ei pruugi olla seotud. Eesti kohanimi XX sajandi alguses olid veel mitmekordsed, sest fikseeriti vene, saksa ja eesti keeles. Omaegseid tekste tõlkides tuleks mõistagi lähtuda eesti nimetraditsioonist. Seda tuleb sageli lihtsalt teada, tõlkides näiteks saksa *Schmiedestraße* Sepa tänavaks, kui tegu on Valgaga, ja Harju tänavaks, kui mõeldakse Tallinnas olevat tänavat. Niisamuti vene *Морская улица* on Mere tänav Haapsalus, aga Pikk tänav Tallinnas. Abiks sobivate vastete leidmisel on Eesti Keele Instituudi kohanimeandmebaas (KNAB).

10. VÕÖRNIMEDE KÄÄNAMISEST

Võõrnimede käänamine on üldiselt reeglipärane, ent mõnele seigale tasub siiski tähelepanu pöörata.

10.1. Tüvevokaal

Konsonantlõpuliste võõrnimede tüvevokaaliks on üsna üldiselt kujunenud *-i*. Kahe- ja enamasilbilised nimed, mis lõpevad rõhuta vokaali järel *s*-iga, saavad tüvevokaaliks *-e*, nt *Honduras* : *Hondurase*, *Saldus* : *Salduse* (kui rõhk on viimasel silbil, siis on tüvevokaaliks *-i*, nt *Purus* : *Purusi*, *Panevėžys* : *Panevėžysi*). Probleemaatiline on määrata tüvevokaali juhul, kui *s* hääldub tegelikult tugevana, nt *Cádiz* [kaadis(s)] : *Cádize* [kaadise] või *Cádizi* [kaadissi].

ik-, harvem *ing*-lõpulistes nimedes, eriti isikunimedes esineb tüvevokaalina ka *-u*, nt *Botvinnik* : *Botvinniku*, *Švernik* : *Šverniku*, *Golding* : *Goldingu*. Kohanimed (*Dubrovnik*, *Naltšik*, *Narvik*) on seni normitud siiski *i*-tüvelistena.

a-tüvelistena käänduvad mõned piiblist tuntud kohanimed. Jeruusalemma, Kapernauma ja Petlemma nime käänamise fikseeris sellisena juba 1739. a piibel.

10.2. Astmevaheldus

Võõrnimedes on tänapäeval võimalik üksnes vältevaheldus. Klusiilidega seoses pälvi tähelepanu nende pikkuse kajastumine ortograafias, mis mõnevõrra erineb võõrkoha- ja võõrisikunimede puhul. Võõrkohanimes on võimalik nõrgas astmes *kk*, *pp*, *tt* asemel kirjutada *k*, *p*, *t* (*Nordkapp* : *Nordkapi*), samuti võib ette tulla pikkusmuutust (tugevas astmes *k*, *p*, *t*, nõrgas astmes *g*, *b*, *d*, nt *Taškent* : *Taškendi*, *Frankfurt* : *Frankfurdi*, isegi *New York* : *New Yorgi*, reeglina esitas selle Ernst Nurm 1959. a). Võõrisikunimede puhul niisugust muutust ei esine (*Watt* : *Watti*, *Kant* : *Kanti*), kuigi kõnes vältevaheldust see ei tühista,

st omastava vorm on ikka häälduses teisevärteline. Emakeele Seltsi keeleteoimkond asus 1996. a maanimesid (konkreetselt Norfolk'i nime) arutades seisukohale, et pikkusmuutus võib esineda vaid tuntumates kohanimedes, muidu võiks üldreeglina nime algkuju käänamisel säilida. Seni ei ole aga tekitanud probleemi algvormis ühekordse *k*, *p*, *t* topeldamine osastava ja lühikese sisseütleva vormis (*Biškek* : *Biškekki*, *Blok* : *Blokki*, *Maikop* : *Maikoppi*, *Gujarat* : *Gujaratti*, *Irtõš* : *Irtõšši*).

Üsna suur hulk võõrnimesid on niisugused, kus rõhulises lõppsilbis on ühekordne vokaali- ja konsonanditähth (v.a *k*, *p*, *t*, *f*, *š*), nt *Abakan*, *Ahmada-bad*, *Aragón*, *Bhutan*, *Dakar*, *Don*, *Karakol*, *Mojõnkum*, *Ob*, *Qom*, *Srem*, *Tarim*. Oma hääldustüübilt kuuluvad need vältevahelduslikku tüüpi, ent kirja-pilt kolmandavärtelisust ei kajasta. Et kõne alla ei saa tulla ei kirja-pildi mugandamine (*Donn*, *Orjoll* jne) ega võõrsõnadega sarnaselt *i*-lõpuliseks tegemine (vrd *glögg* > *glögi*, *pub* > *pubi*), siis on senistes normingutes need nimed liidetud astmevaheldusega tüübiga (*seminar*), sest igakordne häälduse lisamine suurele hulga-le ei ole tundunud praktiline. Alati pole päris selge, millist häälikut lõppsilbis pikendada. Emakeele Seltsi keeleteoimkond otsustas seepärast heaks kiita selgituse, et *seminar*-tüüpi määramine kajastab nende nimede käändelõppe üksnes kirja-pildi seisukohalt. Suulises kõnes on loomulik, et üks lõppsilbi häälikutest (konsonant või vokaal) pikeneb ja nimi käändub vältevaheldusliku malli kohaselt, nt *Erzurum* : *Erzurumi* : *Erzurumi*, kõnes [erzur`umm : erzur`ummi : erzur`ummi].

Inglise *r*-lõpulisi ja prantsuse nasaalvokaaliga lõppevaid nimesid käänatakse traditsiooni kohaselt ja lihtsuse huvides nagu konsonantlõpulisi: *Chester* [tšeste(r)] : *Chesteri*, *Maupassant* [mopass`aa(n)] : *Maupassanti*. Ent vrd *Meunier* [mõnj`ee] : *Meunier'* (ülakomaga, vt allpool).

Mõnel reeglipäraselt kirjutataval nimel on eesti tavas kindlaks kujunenud kirja-pildilähedane hääldus, nt *Arkansas* [ark`ansas], vrd inglise [`aa(r)kans`oo], *Budapest* [b`udap`est], vrd ungari [b`udop`äšt]. Nime käändtüüp lähtub kirja-pildilähedasest hääldusest, nt *Arkansas* : *Arkansase*. Põhimõtteliselt ei ole viga hääldada ka algkeelelähedaselt nt *Arkansas* [`aa(r)kans`oo] ja nime vastavalt käänata (omastav *Arkansas'*).

10.3. Soome nimed

Keelesuguluse tõttu on soome nimedes eesti nimedega sarnaseid lõppe ja järel-
osiseid käänatud kaht moodi: nagu võõrnime (*Kettunen : Kettuneni, Vuolijoki :
Vuolijoki*) ja nagu eestipärast nime (*Kettunen : Kettuse, Vuolijoki : Vuolijoe*).
Vaidlusi kummagi viisi õigsuse teemal on peetud 1930. aastatel ja uuesti
1950.–1970. aastatel, pooldajaid on olnud nii esimesel (A. Saareste, J. V. Veski,
E. Nurm, E. Kindlam) kui ka teisel viisil (L. Kettunen, O. Ojasson, E. Elisto).
Tänapäeva keelekorraldusallikad lubavad mõlemat käänamisviisi, mainimata
siiski liigisõna tõlkimise võimalust.

10.4. Ülakoma kasutamine

Võõrnimede käänamisel tekitab küsimusi ka ülakoma kasutamine. Varasemat
praktikat alates J. Aavikust kuni kaasaegsete keelekäsitlusteni analüüsis põhja-
likult 1976. a E. Kindlam, kes pooldas apostroofi kui ärajätumärki, tähistamaks
seda, et nime lõpust jääb täht või täheühend hääldamata: *Camus'd, Boulanger'd,
Amiens'i, Maupassant'i, Perrault'ga, Evie't, Maggie'le, Hume'i, Corneille'l,
Versaille's, Cannes'i, Nantes'i*.

Tänapäeva reegel on siiski lihtsam: ülakoma on vaja, kui

- nimi lõpeb häälduses vokaaliga, aga kirjas konsonandiga (nt osastav
Godot'd),
- nimi lõpeb häälduses konsonandiga, aga kirjas vokaaliga (nt alalütlev
Jane'il),
- ühesilbiliste sõnade mõnedes käändevormides, kui need oleksid muidu
raskesti äratuntavad (*Po'd, Kon'iga, Edgar Allan Poe'd*).

E. Kindlami näidetest võiks seega kirjutada ülakomata *Amiensi, Maupassanti,
Eviet, Maggiele* ja isegi häälduses terve silbi kadumaminekul *Cannesi, Nan-
tesi*, kuigi nende puhul on ülakoma võimalust mööndud. Ent vajaduse korral
võib ülakoma kasutada muudelgi juhtudel, nt nimetava eraldamiseks (*sõi-
deti Kanchari'ni*) või võõruse toonitamiseks (Libeeria pealinnast *Freetownist
Kabala'sse*).

11. NÄPUNÄITEID INGLISE KEELEST TÕLKIJALE

Kuivõrd tänapäeval tõlgitakse paljusid tekste inglise keelest, on sobilik anda
näpunäiteid, mida võõrnimede tõlkimisel tähele panna, sest inglise ja eesti
võõrnimede traditsioon on kohati erinev.

Kuigi üldreegel ladina tähestikuga keeltest pärinevate nimede kirjutami-
seks on ka inglise keeles sama (algkirjapilt säilitatakse), esineb inglise teks-
tides sageli kirjpildi lihtsustamist, eeskätt diakriitikute ärajätmist. Seepärast
tasub olla tähelepanelik nende keelte nimede puhul, milles on palju diakriiti-
lisi märke. Sinna hulka võib arvata nt albaania, aserbaidžaaani, horvaadi, iiri,
islandi, leedu, letseburgi, läti, malta, norra, poola, prantsuse, rumeenia (sh
moldova), slovaki, sloveeni, soome, taani, tšehhi, türgi, türkmeeni, ungari ja
vietnami keele. Mõõdukalt on diakriitikuid baski, galeegi, hispaania, itaalia,
katalaani, kõmri, malagassi, portugali, rootsi, saami ja saksa nimedes. Peaaegu
üldse ei sisalda diakriitikuid nimed afrikaani, hollandi, indoneesia, malai,
somaali, suahiili, suulu, tagalogi (filipiini) ja usbeki keeles.

Kui nimed on pärit mitteladina kirjaga keeltest, siis võiks meeles pidada, et
mõne keele puhul rakendatakse eesti keeles inglise tavadest erinevat transkript-
siooni: armeenia, gruusia, kasahhi, kirgiisi, mongoli⁵, tadžiki, valgevene, vene
keel. Muudel juhtudel langevad ümberkirjutussüsteemid kokku: araabia,
birma, heebrea, hiina keel, India keeled, jaapani, khmeeri, korea, kreeka, lao,
makedoonia, puštu (Afganistanis), pärsia, serbia, tai, tiibeti, uiguuri keel. Bul-
gaaria ja ukraina puhul on kasutusel mitu inglispärast ümberkirjutust, hiina ja
kreeka nimedes võib esineda ka vanemaid transkriptsioonisüsteeme. Täpse-
malt iga keele ja kirjasüsteemi kohta tuleks vaadata eespoolt.

Ja lõpuks tuleks meeles pidada, et eesti ja inglise eksonüümid sageli ei kattu.
St kui inglise keeles võib kasutusel olla lähtekeelne nimi (*Tierra del Fuego*), siis
eesti keeles võib nimi olla traditsiooniline (*Tulemaa*), ja vastupidi: kui inglise

⁵ Mongoli nimede jaoks puudub ametlik eesti transkriptsioon, aga rakendada võib sõnastikus
„Maailma kohanimed“ (Tallinn, 1999) lk 603–604 esitatud süsteemi.

keeles on kasutusel traditsiooniline nimi (*Carinthia*), siis eesti keeles võib see olla reeglipärane (Austria liidumaa *Kärnten*). Vahel ei tunne tõlkija ingliskeelset eksonüümi ära ja tõlgib nt *Bavaria* „Bavaariaks“ (tegelikult *Baieri*) või jätab tõlkimata *Gothenburgi* (tegelikult Rootsi linn *Göteborg*).

Eriti Lääne-Euroopa paikade ingliskeelseid eksonüüme ei pruugi tõlkija teada, olgu siinkohal neist väike valik.

Riik	Ingliskeelne eksonüüm	Eesti teksti sobiv nimi
Austria	<i>Carinthia</i>	<i>Kärnten</i>
	<i>Styria</i>	<i>Steiermark</i>
	<i>Tyrol</i>	<i>Tirol</i>
Belgia	<i>Bruges</i>	<i>Brugge</i>
	<i>Ghent</i>	<i>Gent</i>
	<i>Ostend</i>	<i>Oostende</i>
Hispaania	<i>Biscay</i>	<i>Biskaia</i>
	<i>Cordova</i>	<i>Córdoba</i>
	<i>Corunna</i>	<i>A Coruña</i>
	<i>Extremadura</i>	<i>Extremadura</i>
	<i>Majorca</i>	<i>Mallorca</i>
	<i>Seville</i>	<i>Sevilla</i>
	<i>Tagus</i>	<i>Tajo, jõgi [Portugalis Tejo]</i>
Holland	<i>Flushing</i>	<i>Vlissingen</i>
Itaalia	<i>Florence</i>	<i>Firenze</i>
	<i>Genoa</i>	<i>Genova</i>
	<i>Leghorn</i>	<i>Livorno</i>
	<i>Mantua</i>	<i>Mantova</i>
	<i>Milan</i>	<i>Milano</i>
	<i>Naples</i>	<i>Napoli</i>
	<i>Padua</i>	<i>Padova</i>
	<i>Piedmont</i>	<i>Piemonte</i>
	<i>Syracuse</i>	<i>Siracusa</i>
	<i>Turin</i>	<i>Torino</i>
	<i>Tuscany</i>	<i>Toscana</i>
Portugal	<i>Oporto</i>	<i>Porto</i>
	<i>Saint Ubes</i>	<i>Setúbal</i>
Prantsusmaa	<i>Brittany</i>	<i>Bretagne</i>

Rootsi	<i>Burgundy</i>	<i>Bourgogne</i>
	<i>Dunkirk</i>	<i>Dunkerque</i>
	<i>Savoy</i>	<i>Savoie</i>
	<i>Dalecarlia</i>	<i>Dalarna</i>
	<i>Gothenburg</i>	<i>Göteborg</i>
Saksamaa	<i>Scania</i>	<i>Skåne</i>
	<i>Bavaria</i>	<i>Baieri</i>
	<i>Brunswick</i>	<i>Braunschweig</i>
	<i>Cologne</i>	<i>Köln</i>
	<i>Constance</i>	<i>Konstanz</i>
	<i>Franconia</i>	<i>Frangimaa</i>
	<i>Hanover</i>	<i>Hannover</i>
	<i>Hesse</i>	<i>Hessen</i>
	<i>Munich</i>	<i>München</i>
	<i>Nuremberg</i>	<i>Nürnberg</i>
	<i>Palatinate</i>	<i>Pfalz</i>
	<i>Pomerania</i>	<i>Pommeri</i>
	<i>Saxony</i>	<i>Saksimaa</i>
	<i>Thuringia</i>	<i>Tüüringi</i>
	<i>Westphalia</i>	<i>Westfalen</i> ehk <i>Vestfaal</i>
Šveits	<i>Lucerne</i>	<i>Luzern</i>
	<i>Saint Gall</i>	<i>Sankt Gallen</i>
Taani	<i>Elsinore</i>	<i>Helsingør</i>
	<i>Jutland</i>	<i>Jüütimaa</i>
	<i>The Skaw</i>	<i>Grenen, neem</i>

Mõned neist võivad olla aktiivsest kasutusest taandunud ja esile tulla vaid vanemates tekstides.

Isikunimede puhul tuleks arvestada, et näiteks monarhide nimed võivad inglise tavas olla mugandatud ja nii tuleks kindlaks teha, kas *Charles* on vastavas keeles tegelikult *Karl*, *Carl*, *Carlos* vms, *Stephen* on Ungari kuningana *István* jne. Originaalnime kindlakstegemiseks on käepäraseim kõrvutada Wikipedia erikeelseid artikleid. Samuti paavstide ja piiskoppide nimede puhul tuleb arvestada kanoonilist vastendamist (vt lähemalt „Isikunimede“ peatükist), nt *Francis* → *Franciscus*, *John Paul* → *Johannes Paulus*, *Benedict* → *Benedictus*, *Clement* → *Clemens* (eesti tavas on paavstide nimed ladinapärase lõppudega).

12. NIMEDE ALLIKAID

Võõrnimesid on sageli vaja üle kontrollida ja seepärast olgu siinkohal väike loend allikatest, kuhu tuleks kindlasti vaadata.

Võõrkohanime normatiivne allikas on **õigekeelsussõnaraamat**, mida tavaliselt iga seitsme aasta tagant uuendatakse. Praegu kehtib 2013. aasta väljaanne. Paberväljaandes on kohanimevalimik sõnastiku lõpus eraldi, veebiväljaandes (<http://www.eki.ee/dict/qs/>) aga leiab kohanimed kätte sama päringuga sõnastiku üldosast. Ent kohanimed on leitavad ka eraldi loendina PDFi vormingus (<http://www.eki.ee/dict/qs/kohanimevalimik.pdf>). ÕSis on võõrnimed esitatud tavaliselt kolmes sobivusastmes: üldkasutatavad nimed (*Pariis, Riia, Turu*), mööndavad nimed (mis kirjakeeles sobivad, aga mille asemel on eelistatavad reeglipärased nimed; esitatud tavaliselt põhimärksõna järel teisel kohal, nt *Nice*, ka *Nizza*, või viitega eelistatavale nimele, nt *Nizza – Nice*'i itaaliakeelne nimi) ja sobimatud nimed (esitatud looksulgudes; 2013. a ÕSi valimikus on sellised nimed kõrvale jäetud).

Õigekeelsussõnaraamatu loend ei ole pikk ja seetõttu võib allikana kasutada ka **Eesti Keele Instituudi kohanimeandmebaasi KNAB** (<http://www.eki.ee/knab/knab.htm>). Soovitav on lähtuda eestikeelse päringuvormi tulemustest, sest ingliskeelse päringu puhul tulevad põhinimedena esile kohalikud ametlikud nimekujud, eestikeelse päringu puhul eesti teksti sobivad nimekujud. Oluline on tähele panna nimekujude juurde lisatud märgen-deid ja nime staatust (vt ka muid seletusi lehelt http://www.eki.ee/knab/kb_mrg.htm):

- staatus P (põhinimi) märgib põhinime, mis on eesti tekstis kasutamiseks sobiv ja eelistatav;
- staatus = (rööpnimi) märgib kas ametlikku nimekuju (nt riikide puhul, tavaliselt on siis märgend AMETL) või teiskeelset rööpnime, kui mõlemad koos põhinimega on ametlikud. Eesti teksti sobivad rööpnimed vastavalt vajadusele;
- märgend MÖÖNDAV viitab nimekujudele, mida võib eesti tekstis kasutada, kuigi eelistatav on põhinimena antu, nt *Colombia* puhul on mööndav kuju *Kolumbia*;

- märgend AJAL (ajalooline) tähistab ajaloolistes kontekstides mööndavat nimekuju, nt *Etiopia*, ajaloolises kontekstis *Abessiinia*;
- märgend PIIB (piiblis) tähistab piibli kontekstis mööndavat nimekuju, nt *Nablus*, piiblis *Sekem*;
- märgend EBAS (ebasoovitav) viitab nimekujudele, mida eesti keeles on mõnikord kasutatud, kuid mida enam ei soovitata, nt *Nicaragua* nime ei soovitata kujul *Nikaraagua*;
- märgend VAN (vananenud) viitab nimekujudele, mida eesti keeles varem on kasutatud, tavaliselt need tänapäeval kasutamiseks ei sobi;
- märgend VAN K-VIISIS (vanas kirjaviisis) viitab neile nimedele, mis on (eesti) vanas kirjaviisis, s.o pärit enne 1870. aastaid ilmunud allikatest.

Välisriikide haldusüksusi saab ühe päringuga kätte lehelt <http://www.eki.ee/knab/adm.htm>.

KNABi päringutulemustes tulevad paralleelselt ladinatäheliste nimekujudega kaldkriipsu järel sageli esile ka mitteladinatähelised nimekujud ja vahel kolmanda variandina sama nimi mingis muus, nt inglispärases transkriptsioonis. Neil juhtudel on eesti tekstis kasutamiseks mõistagi sobiv esimesena antud nimekuju.

Kui ka KNABi päringud ei aita, siis võib nimesid otsida mõnest ülemaailmsest andmebaasist, näiteks

- **Geonames** (<http://www.geonames.org/>) on avalikest andmeallikatest kokku pandud andmebaas, mille eeliseks on kiirus ja võimalus vaadelda leitud kohti Google'i kaardil; tugineb peamiselt GNSile (vt järgmine punkt); andmebaasi võib iga huviline täiendada ja parandada, seetõttu ei pruugi kõik andmed olla lõpuni usaldusväärsed, ent paranduste ajalugu peaks igas kirjes eraldi näha olema;
- **GNS** ehk **GEOnet Names Server** (<http://geonames.nga.mil/gns/html/>) on USA kohanimenõukogu (*United States Board on Geographic Names*) egiidi all koostatud andmebaas rohkem kui 6 miljoni kirjega (11 miljoni nimega), mida on kasutatud nt NATO topograafiliste kaartide tootmiseks; üldjuhul on tegu üsna usaldusväärse allikaga ja kuna see on tasuta allalaaditav, leidub maailmas palju selle koopiaid või tuletisi; päringuliides ei pruugi aga olla mugav;
- **Google Maps** (<https://www.google.ee/maps>) ja **Open Street Map** (<https://www.openstreetmap.org/>) on eeskätt veebikaardid, mille

juurde kuulub kohanimede päringuliides; andmed on kogutud eri allikatest, sh erakaarditootjatelt, ja seetõttu on nende usaldusväärsus maiti ilmselt erinev.

Kui võimalik, tuleks muidugi kasutada maade eneste ametlikke allikaid, sh andmebaase, mida tänapäeval on üha rohkem. Ühe võimaliku, kuigi aegunud loendi andmebaasidest leiab lehelt <http://www.eki.ee/knn/lingid.htm>.

Võõrkoha- ja võõrisikunimede allikana tuleb kõne alla ka **Wikipedia** (<https://www.wikipedia.org/>). Selle eestikeelne osa (<https://et.wikipedia.org/>) täieneb pidevalt ja seda on püütud hoida kooskõlas kirjakeele normiga, nii et üldjuhul sobib seda lähtena kasutada. Inglisekeelne on märksa põhjalikum, ent paratamatult ebahühtlane. Mittinglisekeelseid nimesid on soovitatav järele kontrollida vastavakeelsetest Wikipediast, mis tavaliselt on usaldusväärsemad just oma nimede esitamisel. Kui mingis keeles on raske otsida, siis saab esmaotsingu teha inglise keeles ja siis kasutada vastava keele linki.

Gruusia, ukraina ja valgevene koha- ja isikunimesid võib loendina leida 1993. a ilmunud „**Nimekirjutusraamatust**“.

Lõpuks jääb alati võimalus küsida **keelenõu** Eesti Keele Instituudist: telefoni teel (631 3731, tööpäeviti 9–12, 13–17) või meili teel (<http://keeleabi.eki.ee/?leht=1>).

KIRJANDUS JA ALLIKAD

Aben, Karl 1951. Vabanegem fetišeist. – Edasi, 2. XII.

Aben, K. 1954. Ladina tähestikuga keeltest pärinevate võõrpärisnimede transkribeerimisest eesti keeles. – Ajaloo-Keeleteaduskonna töid. TRÜ toimetised. Vihik 35. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, lk 167–195. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/29679>.

Jansen, Ea; Saari, Henn 1999. Kolm kohalikku keelt. – Eesti rahvaste raamat. Rahvusvahemused, rühmad ja killud. Koostanud ja toimetanud Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 240–249.

Kindlam, Ester 1976. Meie igapäevane keel. Tema hoolet ja seadet. Tallinn: Valgus.

Kraut, Einar 2015. Võõrnimed eesti häälduses. Praktilisi vihjeid üleüldse ja keeliti. Üldalused. Inglise keel. Vene keel. Tartu: Keelehooldekeskus. http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/neti_kraut_151.pdf.

Nurm, E. 1960. Soome nimede kahesuguse käänamise puhul. – Keel ja Kirjandus, nr 5, lk 303–304.

Nurm, Ernst 1965. Vene nimede edasiandmisest eesti keeles. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 165–170.

Päll, Peeter 2005. Võõrnimed eestikeelses tekstis. Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis. 15. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/609/pall.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.

VÕK 1983 = Maade ja pealinnade nimed ning riiginimetuste tõlked (ladinatäheline rühm). (Vabariiklikus õigekeelsuskomisjonis.) – Keel ja Kirjandus, nr 11, lk 631–637.

Veebiallikad

Eesti õigekeelsussõnaraamat 2013. <http://www.eki.ee/dict/qs/>

Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsused. <http://emakeeleselts.ee/keeleteoimkond.htm>

Eesti Keele Instituudi kohanimeandmebaas. <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>

Transkriptsioonitabelid (eesti tekstis kasutamiseks). <http://www.eki.ee/knab/>

Vene-eesti tabel (tähetabel 1) ja vene-ladina tabel (tähetabel 2).

<https://www.riigiteataja.ee/akt/869722?leiaKehtiv>

Siseministri kinnitatud tähetabelid (teistes riikides kehtivate reeglite rakendamiseks).

<https://www.siseministeerium.ee/et/eesmark-tegevused/rahvastikutoimingud/nime-muutmise-ga-seotud-toimingud>

Latinisatsioonitabelid (KNAB). <http://www.eki.ee/knab/kblatyl.htm>

Latinisatsioonitabelid (ÜRO kohanimeekspertide rühm). <http://www.eki.ee/wgrs/>